

Darbîmetis

..... Numeris tretias

Rûta • Tilzê • 1921

Darbîmetis

Laikraštis tautos dvâsiai tvirtinti.

Nrs. 3.

1921.

TURINIS: Išmanîti ir tikêti. — Mûsû kalbos mokîmas mokiðlose. ■ PASAULIS: Mûsû laiko neramîbês prasmê. — Gresiamas paojus. — Gimties gîvenimo pakrikimas. ■ MUSUOSE: Viriausias Lietuvos reikalas. — Blaivîbês klausimas Lietuvoje. — Mûsû raðibos taisîmas. — Keli mûsû kalbos mązmoziai. — Žodis aš mûsû rąstuose. — Alexandras Dambrauskas. — Kalba sakîta Telðiuose atsisveikinant su gymnasistais. ■ PASIKALBEJIMAI: Viengalio grobo užsidegîmas. — Nosies kraująvîmas. ■ MUSU RASTIJA. ■ RINKINIS.

□ □ □ □ □ Išmanîti ir tikêti. □ □ □ □ □

Ira tai du dalîku, kuriuo-du, kaip dažnai sâkoma, viens antrâm prieðinasi. Bet išmânîmas laikomas svarbiu, tikêjîmas menku. Su pasididiâvimu tûli net sâko, bûk tikêjîmo laikas esâs praêjes. Išauðes dabar proto metas. Ir taip žmonês stengiasi visa išmanîti, visa suprasti.

Bet pradedant mêginti, kas îra išmânîmas, supratîmas, o kas tikêjîmas, pasirodo, kad labai nelengva tai pasakîti. O taipo-jau sunku ir tikrâ žodî apie tai suprasti.

Aiškindami išmânîmâ, gâl trumpai pasakîtûme: Mes esame dalîkâ išmâne, jî prisunke savo sâmone, tai estî, dalîkas îra pasidâres žinomu mûsû sâmonês turiniu.

Bet ziūrint î kraštutinius skirtumus, gâlîma dvejopâ bûtî pastebêti: turinîs îra pajunges sâmonē arba antraip: sâmonē visiškai valdo savo turinî. Pirmu žmogus îra tām îmonē, kas jî pasieka, kas smeigiasi î jo sâmonē. Antru žmogus îra savo gâlîû viešpats ir jas neša î pasaulî, savo sâmonēs turiniu tām pasinaudodamas.

Sis dvejopumas tûliems visai nêra zinomas. Dâr-gi nê tai nemâto tûli, kad pasaulis su savo gîvenimu îra tiek mûsû sâmonēs, mûsû dvâsios turinîs, kiek mes apskritai sâmoningî. Paprastai tikima, pasaulis sau atskiras gîvena o kiekvienas žmogus vêl sau. Kad visas mûsû pasaulis nêra kita-kas, kaip tik sâmoniû susipînimas, tai vos šviesiausios sielos temâto.

Taip jau pagrindiniame savo padêties ir pasaulio supratime îra daug tikêjimo. Ir kas tasai îra, iš to aiškêja. Bûtent žmogus nemâsto, nesvarsto, jo sâmonē nešvietia, nêra veikli, vien uzleidia, kad kas jai tektû, nesîima pati tai, kas jai gîvenimo teikiama. Žmogus tenkinas dalîko numânîmu, tenkinasi tuo, kaip kas jâm rodosi, kaip jo ūpas priima "îspûdius", kaip ūpas pasi-tinka jusniû pranešimus, jû skelbimus. Kitaip sâkant: Žmogaus dvâsia nesistengia viršû gauti prieš tai, kas jâ pasieka.

Tokî tai dvâsinî pasielgimâ vadiname tikêti, tai esti, dalîkâ teisîbe laikîti pagal tai, kaip jis

veikia mūsū numânîmâ be jokio patiû aktingumo, be jokio atsargumo, jokios atodairos.

Ira tai îpatinga tikêjimo rûsis. Ta reikia jau dabar pasakîti. Ji labai platai paplitusi. Ji îpatiai tše apsireiškia, kur mes kalbame apie — supratimâ.

Jau mâžas vaikas nori visa-kâ suprasti. Ir jaunieji eina mokslus su tuo patiu tikslu. Mokslai jiems teikiami tûlose šâlise jau beveik be saiko. Sâkoma, žmonês švietiami. Kâla î âtmintî, kiek tik laikas ir jêgos išneša.

Bet kâ tai reiškia, tik vienâm antrâm têra aišku. Sâko tûli, dalikâ suprâte, o ištikrûjû vien tiki jîjî suprâte. Imkime paveikslâ! Mes susipazindame su augmenija. Atskiriame îvairias augmenû rûsis. Ir išmokstame pavardîti kiekvienâ augmenî, kurî tik atrandame. Toliau tad ir suzinome, kaip atsitinka augimas, kad iš sêklos auga diegas, lukštas, stiebas, lâpai, ziedai, ir kaip tše randasi nauja sêkla, ir tt. Pagal tai tad ir gîvuliû bei žmogaus atsiradimâ pasiaiškiname.

Ir tad sâkome suprâte esâ, ne vien kaip atsitinka augimas, bet ir tai, kas jis îra. O tikrai imant, to mes nezinome ir neišmânome. Tenkinamês tuo, kâ mâtome. Ir tikime, tai esâ visa. Nênumanîta lieka, kas augimas savo reikšmêje îra. Paprastuoju mokslu dâr-gi esame âklinami tâm. Susikaupdami visokiû žiniû, randame, kad

visa paprasta. Mat, mâtome kartotinai, kaip toks augimas atsitinka — ištikrûjû to nê nemâtome — ir rodos tše nieko nuostabaus. — Mes tikime.

Berods mokslininkai pagaliau pastebėjo, kad minêtu mokslu dalikas dâr nepabaigtas. Todêl geriau îsiziûrêjo î augmenî. Ištîrê, kaip sultîs kîla stiebeliuose, kaip lâpuose saulês Sviesa ir oro elementai veikia, kaip tokiu būdu matêriâlas sukraujamas ir taisomas augmeniui augti. ir tt. Ir visa, rodos, paprasta. Nebêra daugiau nuostabaus. Taip tikima.

Bet vieni antri tuo tatiu nesitenkina. Numânê jie, kad visa, kas ligSol suzinota, dâr neaiškina paties augimo jêgû ir jû veikimû. Ir vêl jie tîrinêjo ir surâdo sântikius tarp sêklos, tarp diego ir zemês bei saulês Silumos ir Sviesos. Ir dabar, rodês, visa aišku. Dabar jau tikrai nebeliko, kuo stebêties. Taip vêl tikima.

Bet vêl kiti ir tuo nesitenkino. Jiems zîmu buvo, kodêl ne bet-koks krislelis lîgiu būdu didêja po tomis patiomis sâlîgomis, kad tiktai sêkla taip apsireiškia, o kad tâ sêklâ niekas negâli pasidirbti, nors visa suzinota, îš ko ji susideda, o toliau tad, kodêl viena sêkla, nors îdêta î tâ pâtiâ zeme, îsleidia tokî diegâ, stiebelî, ir tt., kita kitokî. Stebêjosi tokie mokslininkai, ir ieškojo tos jêgos, kuri visa-tai vîkina. Tûli sâkê, surâde. Bet netrukus, pasirodê, kad vien — tikêje — su-

râde. Nebuvo prieita augimo priezastis. Ir beliko jiems tuo stebêties. Nebuvo visa — paprasta ir todêl nesuprantama, neišmânoma.

Jiems supratimas îpatingâ dalikâ reiškia, ko kiti nenumâno. Žmonês paprastai tiki kâ suprâte, kuomet naujâ dalikâ gâli su pažistamu suliginti ir panašumo atrasti. Filosofas Kantas kalba apie patîrimo analoge. Senas, visiems zinomas dalîkas, rodos, îra ir suprastas. Ir naujâ su juo sustâtius, tasai taip-gi rodosi suprantamas. O to nêra nei atsizvelgiant î senâ, nei î naujâ dalikâ. Mat, vis ir vis tik tikima. Nieko nêra kito, kaip pripratimo. Gamtos, gîvîbês dalîkus negâlima protu paaiškinti, tik vien patirti.

Bet mûsû laiku žmonês tiki. O geriau î juos îsiziûrint, pasirodo, kad lengviau tiki negu kitais laikais. Žîmu tai îpatiai tuomet, kad skelbama, esâs surastas naujas vaistas ligonims gîditi. Tuomet žmonês geidia tû vaistû, tarsi juose bûtû išgânîmas. Tik atsiminkime visû tû vaistû, kurie žmonêms îtreiskiami ir îskiepinami. Visi jie tik apteršia žmogaus kraujâ. Bet žmonês tiki ir kaipsta, nîksta ir mirsta — tikêdami.

O ne vien varšai nezinêliai, bet ir "augstus" mokslus išêjusieje. Kiek juose îra ginšû dël tokiû dalikû! Ir kaip greit tokie, kaip ir aš, apšaukiami nezinêliais, kadângi netiki tais niekais. Bet po laiko tik apsireiskia, kad per daug tikêta.

Tie vaistai buvo niekai. Tik sunku tām tai su-
prasti, kurs nemāto gīvenimo pāgrindo.

Vēl-gi suradimai, kas tai gīvībē! Tūli moks-
lininkai su tikru pasididiāvumu skelbē, būk gālī
gīvājī baltīmā, reiškia gīvā dalīkā chēmēs
vamzdelīje padarīti. O pasirodē, kad tas jū
pasididiāvimas buves visai naivas tikējimas. Pavi-
dalo panašumas jiems jau uzteko, kad tikējo
dalīko esme priēje. Gīvībēs apsireiškimāms rei-
kalingas kitas pāgrindas kaip chēmei, kuri dirba
su elementais, o fysikai, kuri galutiniai dārbā
turi su atomais ir elektronais.

Toliau vēl ilgai buvo tikima, būk zmogaus
dvāsios ir sielos gīvībē, jo mintiū ir jausmū-
geismū gīvenimas esās niekas kitas, kaip īpatinga
matērēs būtis, arba net vien īpatingas smagenū
judējimas. Dār-gi šiandien īra zmoniū su neva
moksli, kurie tai tiki. O garsieje mokslininkai
jau pirm keturias dešimtiū metū parodē, kad tai
niekis, kad ūpū-geismū gīvenimas ir kitos dvā-
sinēs zmogaus gīvībēs sritis negāli pasidarīti īs
kūno arba kūno judējimo.

Ir aišku gana, kad kiekvienas protingas zmogus
tai numanīti galētū. Mat, visa, kā mes patiriame,
atsitinka sāmonēje. Ji īra saulēs Sviesa, kurioje
visi daigtai mātomi. Kas drīstū sakīti, kad jie
gimsta īs Sviesos? O kas, kad Sviesa pasidāro
īs daigtū? Sāmonē īra dvāsios-sielos apsireiškimas.

Bet žmonės nesinaudoja protu. Lengviau yra tikėti. Sākoma, kad kartā kur-nors mokslininkai bande pasiaiškinti, kaip tai atsitinka, kad saulē dienoj švietia. Po ilgo māstīmo vienas jūjū spējes, bau tik nebus taip, kad diena prasideda, saulei uztekant. Kiti, to tuojau tikėti nenorēje, išlengvo priprāte prie naujos pāziūros.

Taip ir sāmonē ir dvāsia-siela nesiranda, kadāngi mes kūnā turime, bet antraip. Todēl aišku, kame daugiau tikējimo, ar kad kas sāko sielā pasidārantiā iš kūno arba kad sākoma, jinai pareinanti iš Dievo? Bet titia prisizīnome, kad mums aišku, jog labai sunku pasakīti, kas Dievas yra. Vis dēlto daugiau teisībēs tame, kad mātoma dvāsiā-sielā paeinant ir iš nezinomojo Dievo kaip iš kūno.

Kad mūsū proto-laiku galējo išigīventi toks āklas tikējimas, nesunku suprasti. Perdaug visoko suzinota. Mūsū laikū žmonēs to viso aprēpti negāli. Sāmonēs turinīs per sunkus sā-monei. Bet ant greitūjū, rodos, visa aišku ir īleidiama ī sāmone. Ir īseina, kad tai dāroma su aklu tikējimu.

O atsitinka tai ne tik prastiems žmonēms, bet patiems mokslininkāms, net visai atsargiems. Todēl nēra nuostabu, kad dār po 50 metū prasti žmonēs kartoja, kas tuokart buvo, neapsiziūrējus, mokslu skelbta. Ira tai dalīkai, kurie šiandien dažnai vadinami matērialismo prietarais.

Bet be šito tikėjimo ūra ir dār kitas. Jis nēra platiai zinomas. Ir todēl dažnai sukeitiamas su akluoju. Prasideda jis po pilno dalūko supratimo. Ir reiškia visai kita-kā kaip sutikimā su bet-kokia zinia. Šis kitas, naujas tikėjimas ūra augštesnē, Šviesesnē žmogaus sielos būtis. Visa žmogaus asmenibē su juo igija tarsi kitā pagrindā. Šis tikėjimas ūra dvāsinēs sielos givibēs, ūra jos Šviesos sukilimas. I žmogaus givibe atplūsta iš esties gelmiū naujos gālios. Sukūla jām tarsi kita išmintis, kita valia, kita meilē ir naujas teisingumas.

Ir tokiu tikėjimu givas žmogus stovi prieš visā pasauli ir visā visumā kitaip, negu kiti žmonēs. Jām visa atrodo didiai nuostabu. Jis mato, kaip ir menkuose dalikuose, paprastuose atsitikimuose apsireiškia gālios, kuriū versmē ir reiksmē nēra prieinama protui.

Kaip diegai dīgsta, lāpai ir ziedai sprogsa, kaip giviai iš giviū gaminasi, žmonēs iš žmoniū, ūra jām begālo turiningi reiškiniai. O žmogaus dvāšios ir sielos prasitarimai ūra jām apsākimai neaprēpiamos pilnibēs.

Kiek jis apie visa tai žino, ne daug tereiškia, nors jis visā mūsų dienū mokslā būtū išitiekės. Daug daugiau jau atsiveria jām, kuomet jis pradeda gyvenimo nuostabumā patirti. Tuomet jau ir aušta jo asmenibėje ta sielos būtis, kuri ūra

tikējimas. Ir tām īsigalējus, atsiveria zmogaus sielai visos esties gelmēs, prasiskleidia jām visumos turtai. Ir dziaugsmo ir nusistebējimo nēra gālo, nei krāsto.

Su tikējimu zmogus zengia ī visumos gilībes! Jū gausumā jis patiria. Nedaug tad jām reiškia paprastiejie patīrimai. Ir nedaug, kaip juos mokslas supranta ar nesupranta ir skelbia. Su savo tikējimu zmogus pasieka daigtū ir viso pasaulio esme. Sis jo tikējimas īra jo esmēs brendimas ir jos susitikimas su visumos esme.

Taip tai īsmānīmas ir tikējimas nēra viens antrām priēšingi. Abu pakaitomis tarnauja zmogaus pakilimui. Abu tarsi laiptais veda zmogū augstīn, kol pagaliau abu nesusilieja ī vienā regējimā. Ir zmogus īra pasiekes tobūlībe. *Vds.*

Mūsū kalbos mokīmas Lietuvos mokīklose.

Pagrindinēs mintīs.

Prigimtoji kalba īra svarbiausias mokīklos dalīkas. Su ja mokinīs tampa gīvu veikliu nariu savo seimos ir apskritai zmoniū draugijos. Su ja jis īauga ī tautā ir tuo ī zmonijā. Prigimtā kalbā īsmokdamas ir ja kalbēdamas, zmogus īsigalēja savo vietoje zmonēse ir gīvenime. Prigimtos kalbos mokīmas todēl daugiau negu kitos mokslo sākos dera zmogaus augimo ir auklējimo tikslui pasiekti.

Kalba nēra tiktai īmonē zmogui apsireiksti. Ji nēra atskiro zmogaus dalīkas. Daugiau negu kita-kas ji īra

žmonių sątikėdavimo sėlīga. Ji atvaizduoja tautos įpatibę, jos gyvenimą ir likimą, jos dvasią ir sielą ir jos kraują. Kalba, kaipo girdimas dalikas, paeina iš kraujo. Bet tat, kã ji reiškia, ĩra tautos gėvėbės gaminta. Kalba ĩra tokiu būdu supinta su erdviniu ir laikiniu tautos esimu. Ji neša savėje tautos gyvenimo eigã. Iš viso to todėl turime pasirinkti kalbos mokėmo tikslã ir keliã.

Apmãste, kas kalba ĩra ir kã ji reiškia, tuojau atskiriame du kalbos dalėku, bėtent tat, kas su ja žmogui teikiama ir tat, kaip tai dãroma; arba kitaip: Kalbos turinė ir jos formã. Abu dalėku berods taip ĩra augusiu kartu ir todėl suaugusiu, kad sunku juodu praktikoje atskirti. Bet svarbu, rodos, iš pat pradios matėti, kad kalbos turinėis auga iš dvasios-sielos susitikimu su pasauliu, ir kad šis turinėis didėja per šimtmetius ir amžius ir vis atsimuša kalboje, jã taisėdamas, kad šė turinė kuo-aiškiau atvaizduotũ. Kalbos formai svarbus ĩra ir vėl daugiau reiškia kraujas, supraskime, ta galia, kuri kuria žmogaus pavidalã, taip kad jis kiekvienos tautos ĩra ĩžėmus. Šitã tautinė atskiro žmogaus pavidalã gaminanti galia gamina ir kalbos įpatingumã garsuose ir žodiũ sudėjime.

Bet nereikėtũ kalbos mokėnimui pastatėti tikslu, sausai kalbėti apie kalbos turinė ir formã. Tuo tuojau padarėtũme kalbos mokėmã nuobodžiausiuoju dalėku. Gana daznai jis tuo ir virsta. Kaliama vaikãms ĩ atmintė gramatikos dalėkus. Vaikai turi mokėti linksniuoti, asmenuoti, laipsniuoti, kaip kad 'gija vijama nuo vindo! O to reikėtũ bėtinai vengti.

Ivedant vaikã ĩ kalbã, suteikiant jãm jos turinė, reiškia, vaikui atverti tautos gyvenimą. Išmokdamas kalbėti, vaikas visã dėmesė kreėpia ĩ tai, kas pasãkoma. Kokiu būdu tat ĩra dãroma, pasilieka vos-ne-vos pastebėta, bet kartu

su patiu turiniu isikalia. Taip ir reikētū [dirbti, kalbā mokinant.

Kas pasākoma, vaikui turi taip gīvai vaizduoties, kad sakītūsi tarsi savaime. Lengviau tai bus pasiekama sakiniais. Kiekvienas jū reiškia pilnā vaizdinī. Tik tasai turētū vaikui būti ir gīvas, taip kad jis tiesiog verztūs sakīties. Bet ir atskirām zodiui turi būt sukeliama visa jo gīvībē.

Puveiksliui, tāriant zodī rinkti, vaikui turi visai regimas būti rinkimo veikimas. Todēl reikētū vaikui mātant, kā nors rinkti, arba jām suzādinti atminimus apie rinkimo dārbā. Bet toliau tad vaikas turi ir suprasti, kiek dār kito-ko tuo zodiū pasākoma, kad ģra kalbama apie parinkimā ir išrinkimā, surinkimā ir susirinkimā, ir tt.

Arba imkime zodī ranka. Daug bus pasiekta, kad vaikas suzīnos, jog zodiū-du ranka ir rinkti ģra gentīs. Bet neužtenka tai. Žodis ranka tiktai svarbēja, jo turinīs tarsi kaupiasi, kad vaikui vaizduojasi visas rankos svarbumas dārbe ir apskritai žmoniū sātikiuose, gerumui ir nelabumui, meilei ir nekantai, duosnumui ir šikštumui apreikšti.

Toliau tad būs svarbūs ir kalbos garsai. Pasimokinant kalbos, būtina ģra, kad jos garsai kuo-aiškiau ir kuo-graziau skambētū. O garsai nesiliktū vien atskiri. Jū skambumas sakinio sārīšije ģra geriau pastebimas. Išaina, kad visas sakinīs turi gražiai, gīvai būt sākomas. Bet ir tše ne tiek reiškia vien skambėjimas, bet kad tuo turinīs pilniau apsireikštū. Taip ir garsai ir jū skambėjimas nēra tik formas, bet patios kalbos turinio, jos gīvībēs dalīkas.

Tada pagaliau ir pati gramatika turi būt mokinama. Dēmesis kreipsis tše daugiau ģ formā. Tatiau reikētū sārīši su turiniu visumet tvirtinti. Žodiū forma tik tiek

svarbi, kiek ji turiniui tarnauja. Ieškant supratimo atskirū žodiū, reikia jų reiškimā sakinių surasti, kaip vieni aiškina veikimā, kiti daigtā, vėl kiti būdā, ir tt.

Vaikai taip žingsnis po žingsnio a) vis sąmoningiau gīves dvāsiniu tautos gīvenimu, b) vis sąmoningiau vartos kalbā kaipo ĩmone apsireikšti, c) vis sąmoningiau vertīs šiā ĩmone ātskiru dalīku ir, d) savo dvāsius gīvībe didīs dvāsine tautos gīvībe.

Prie viso to reiks atboti tā mūsū kalbā, kuriā vaikai namiej sneka, tai esti tarme, ir tājā, kuri vartojama visoj Lietuvoj ir kuriā mūsū raštijoj mātome tarpstant. Si, kuriā ir vadint gālīma rāšomaja kalba, vienīja visā tautā. Tarmės jā tarsi dalina. Vienok tarmėse jautiama aiškiau tautos gīvībės plasta. Rāšomoji kalba parodo daugiau mātīmo. Todėl visame kalbos mokīme reikia vis pradėti su tuo, kaip namiej snekama. Ir prie to primegzti tai, kā rāšomoji kalba vaikui gāli teikti. Ji turētū kaip visos tautos kalba visā dvāsinī tautos turtā sukaupusi būti ir visā tautos kalbėjimo gražumā tarsi visai tīrai atspindinti. Bet jeib ji nepasidarītū vaikui salta ir negīva, visumet reikētū atsizvelgti į tai, kaip tikruose ātvėjuose prasitaria namū kalba.

Pagaliau ir šitā dār reikia atboti. Visose mokslo šakose ĩra vaikui labai reikalingū, maziau reikalingū ir visai nereikalingū dalīkū. Tai ĩpatiai kalbos moksle pastebėsime. Daug tše ir reiškia dvāsinis vaiko augimo laipsnis. Todėl būtina visumet mokinamā dalīkā mėginti, ar jis ĩstikrūjū reikalingas, ir ar jis to laipsnio vaikāms reikalingas, atsiziūrint į mokslo tikslā.

Vīriausieje kalbos mokslo dalīkai.

Iš to, kas jau pasakīta ĩra, tur-būt siek tiek aiškėja, koks svarbus ĩra prigimtos kalbos mokslas. Todėl jo tikslas ir negalēs būt prieinamas vienu keliu. Visa ap-

zvelgdami, pastebésime, kad kalbos mokîmę reikia siekti keturiû dalikû.

Pirmasis ir vîriausias dârbas bus vaikui su kaupti visokiû jâm reikalingû dvâsiniû turtû kartu jâm suteikiant galimîbe apsireiksti. Todël vaikas turës viso-ko pamatîti ir tai apsakîti. Arba jis išgirs pâsakâ, apîsakâ, patirs, kaip žmonës vienu antru atsitikimu îra jaute, pasidziauge arba liûde, kaip jie mâne ar mâste îra, kaip jie tvarko savo gîvenimâ, kaip jie veikia ir dirba. Visu-tuo vaikas turi tarsi naujai gîventi ir visa-tâ apreikst galëti.

Kalboj sukrautas, taip sâkant, tautos gîvenimas iš pat žilosios senovës, dvâsinis jos turtas. Sis turi tapti dvâsiniu vaiko turtu. Mokindamosi Lietuviû kalbos, jis pirm viso šitâ turtâ turi sâvinties. Dvâsinis tautos turtas stovi viršum dvâsinio vaiko gîvenimo. Todël jâm reikalinga lig jo pakilti. Mokinti kalbâ, reiškia todël: vaikâ vesti, kad susieitû su tuo turtu.

Todël pirmiausias ir vîriausiasis mokîklos dârbas bus, vaikâ mokint paprasto gîvenimo dalîkus suprasti ir apreiksti, bet toliau tad ir tai, kâ tautos epika arba atsitikimû, lyrika arba atjautimû, didaktika arba mânîmo ir dramâtika arba veikimo poësis žmonëms praneša. Su tuo vaikas turi visiškai suaugti. Taip jis tad ir suaugs su visu tautos gîvumu.

Epika jâm suteiks, kas tautos îra patirta âmžiâms bégant, kas jai atsitiko, kâ jai gîvenimas atnešë îvairiû îvikiû, ir kaip ji visa-tâ priëmë, kaip su visu sutiko arba nesutiko.

Lyrika vël parodo vaikui, su kokiu ūpu, kokiais jausmais Lietuviai iš pat senovës praleido gîvenimâ. O šie jausmai turi ir jame taip bût žâdinami, kad jie jî pilnai îtraukti gâli î bendrâjî tautos pasijautimâ. Vaikui

turi gîvai atsiverti dainos, giesmės ir poėmai. Taip kad lietuviškasis pasijautimas aiškiai spindētū iš vaiko.

Didaktika vėl atvaizduoja įpatingąjį mánimá. Visokios pátarlės, visokie priezodiai turi vaikui būt aiškinami. Toliau ir pamokinanti posmeliai. Jais jis turi gálēt naudoties progai pasitaikius. Aiškėti turi iš jo kalbos, kaip Lietuvos mánó, kaip jis įvairiuose atsitikimuose protauja.

Pagaliau jis ir turi žvelgti į žmonių veikimá ir suprasti, kaip Lietuviai ára veike, kas tše gero, kas blogo buvo, kokia tše grožė ir negrožė. Ir turi suprasti, kas jo uždavinis, ká jis savo veikimu turi teikti tautai. Drámos jám turi tapti žinomomis ir svarbiomis.

Dvásinī tautos turtá vaikui teikia ir atskiri zodiai. Todėl būtina ára, kad jū prasmė taptū aiškinta kiek gálima. Ipatiai kokia ji ára, žiūrint į zodio kilmę. Paveikslui: gaivinti — žmogui ká teikti, kad jo gívibė stiprētū; sveikinti — jám sveikátos lemti. Tám ir dera tos patios kilmės zodių sustátimas, pav. kaupiti, kupinas, kaupas, kápas, kupstas; kopti, kopėtios, kopos, ir tt. Ir nereikia bijoties apsirikimū. Daug svarbiau ára, kad zodis vaikui būtū prasmingas ir reikšmingas, kaip kad jis jám liktū aklu. Paveikslui, visai gerai gálima zodī apikūnas taip aiškinti, kad jis pažīmi žmogū, kurs rūpinasi kitojo mitimu ir apsitaisīmu, kad jis tarsi triūsia aplink jo kūná. Nors zodis paeina iš Rusū ir nieko bendro neturi su mūsų zodiu kūnas. Bet matīti, žmonių mánimas pasidáro zodī lietuvišku ir prasmingu. O taip turi pradioje dirbti ir mokīkla.

Antras kalbos mokīmo dalīkas bus išmokti kalbos grožę patirt ir apreikšti gražiu kalbėjimu. Tám mokinis turi būt prátinamas garsiai ir aiškiai kalbėti. Ira tai dalīkas, į ká negálima gana paákinti visus tuos, kurie kalbos mokīmu užsiima. O jis nemažiau svarbus

kaip pirmasis. Kalbos grožė ĩra taip-gi tautos turtas. O jo nesisāvis vaikai, netardami graziai, kā sāko, kā gieda, kā dainuoja.

Įpatiai svarbi bus šiām dalīkui rāšomoji kalba. Tarmėse tai vienas garsas, tai viena balsė tše, kita ten graziau tariama. Rāšomoji kalba turētū visū tarmiū grazumā būt surinkusi. Įstikrūjū tai ir dāroma mūsū kalbininkū, kurie līgina vienos tarmės zodius ĩ kitus, ir dažnai atsiziūri ĩ analogės patarimus. Bet analogė ir reiškia skonī. Rodos tas skonis bus tobūliausias, kurs dažniau apsireikš ĩpatiai tše, kur kalbama iš sukilusiū jausmū, kaip dainose. Mūsū kalbininkai aiškina, kad, paveikslui, reikiā sakīti direktorius kaip sākoma dainorius ir panašai. Tauta senai ĩra atsvėrusi, kad tai graziau ĩra.

Mūsū kalbos žīmis ĩra tamsiejie vokālai, būtent a — o — u, o jū pirm viso žīmus a. Jo vietoje prātinties prie i, ĩra tik pagedes skonis. Mūsū tauta mėgsta a kaip ir Sanskrito kalba. Todėl reikētū visumet sakīti pav. mokītojas ir tt. ne kitaip.

Daug berods dār reikia, kol ir mūsū kalbos kūrėjai, būtent pirm visū mūsū poėtai ir kalbininkai bus išaugine savo skonī. Visur matīti dār abejojimū ir bandīmū. Įpatiai tame, kas reiškia kalbos guvumā, jos rhythmā, mums labai daug trūksta. Tūli grāžūs poėmai ĩra vien dėl netikusio rhythmio nesmāgūs skaitīti. Dār vis rāšoma savo tarme. Kartais ta labai grazi, bet kartais iš jos ir išeina tikras barbarismas. Labai mums ir trūksta dār atjautimo balsiū ilgio ir trumpio. Tše daug dār reikės paveikslingo dārbo. Tūli linksta, mūsū kalbā padarīti plepėjimo ĩmone. Taip labai jie ĩra nusistāte prieš ilgasias balse.

Kalbos grazumui išmukti labai svarbu ĩra mokinties tinkamus tām kalbos dalīkus atmintinai. Rods nereikia

vaikus per daug tuo vārginti. Bet būtina ģira, kad tikrā skaitiū pāsakū, pasakētiū, apīsakeliū (eiliuotū), lyrikos ir didaktikos posmeliū arba dār geriau pilnā kūrinī, pagaliau ir drāmū dalis, mokētū iš galvos.

Bet iš galvos išmōkt nedaug reikštū, jeigu nebūtū ir graziai atsākoma. Todēl šis atsākīmas turi būti mokinamas. O atsakīti turētū ne tik atskiras vaikas, bet ir visas būris, visa klāsē. Taip atsākant iš galvos poēsies zodius, išlengvo priaugtū žmonēs, kurie jau aiškiau atjaustū, kas mūsū kalbos grazumas ģira, ir rašitojais, poētais, dainuotojais ir kalbininkais tai ir aiškiai apsi-reikštū. Tuo tārpu, rodos, kaip kad mes rods kalbame apie savo kalbos skambumā, apie jos balsiū turtā, apie ģpatingā jos guvumā, bet retai kas visā tā tikrai nujautia.

Tretias kalbos mokīmo dalīkas bus tad pati kalba kaipo apsi-reiškimo ģmonē arba kalbos forma, gramatika. Ir tše mums labai daug dār trūksta. Tūliems rodos, kad mokiniāms iš pat pradios reikiā gramatikā mokinti. Bet ištikrūjū ne ji tikslas, bet priemonē, būtent aiškesniām prasitarimui. Visas šis mokslas turi prasidēti tuo, kas norēta pasakīti, ir iš to aiškinti, kaip tai geriausiai dāroma.

Varpstimi kiekvieno pasākīmo turi būti atrodomas vaismāzodis arba sakinio tarinīs. Jo formas kitimas išeina iš pasākīmo turinio. Taip tad ir aiškēja daigtāvardis ir ģvardis ir jū formas. Bet labai bus reikalinga suprast linksnius ne kaip vienā formā šale kitū visokiū formū eilēje, bet kaip formā, kuri turi ģpatingā reikšme. Todēl labai reikētū saugoties linksniāvimā mechāniškai kāliti vaikāms.

Visai nēra svarbu gerām, aiškiām kalbējimui, kad vaikas žino, paveikslui, pasakīti: zodis tēvais ģira daugskaitos ģnagininkas pirmos linksniuotēs zodio tēvas.

Linksniuotiū skaitius ģra bereikalingas vaiko apkrovimas. Daug naudingiau bus, kad vaikas žinos, kokiā galūnē duodama žodiui, kuomet jo reikšmē nori pažimēti, kad daigtas vartojamas ģrankiu. Forma ir tai, kas pasakģt norēta, turi visumet būti suprantama artimiausiame sārģšģje.

Tām dera ir tai, kad kalbos formos parodomos ģģvu dalģku, būtent, kaip jos susideda, kaip auga ir nģksta, kaip kinta. Vaikas neturi ģ jās žiūrēti kaip ģ nukāltā, geležinģ dalģkā. Todēl ir gramatikos moksle svarbu žodio kilme aiškinti jau pradioje ir žodiū sudējimā, ir kaip pātidos galūnēs turi savo reikšme pānašiā ģ tājā pilno žodio. Nē žodio dalelē neturi pasilikti tuštia.

O kad linksniuotēs arba asmenuotēs sustātomos, tai neturētū būt dāroma vien mechāniškām ģsikalimui, bet tām, kad ģš jo pamāčius, kaip mūsū tautos dvāsia dirba, kaip jģ mūsū kalboj tokias-jau regulāras figūras suvokia kaip ir moterū, mergaitiū dirbiniuose. Gražumas ģra ir ģģvumas. O kas ģģva, veikiau pasilieka atmintģj, kaip tat, kas negģva.

Vēl ir gramatikos pamokose bus svarbu vien formoms mokint atsizvelgt ģ vaiko namū kalbā. Ta žodiū galūnē, kuri vartojama ģpatingai reikšmei, turi būti sustātoma su atitinkamaja, kuri mokģkloj mokinama. ģš namū kalbos ir gramatika turi sau ģģvumā traukti.

Ketvirtas dalģkas tad bus ģsmokģmas regi-mai, tai esti rāstu apsireikšti. Ir tše svarbiausia ģra tuo rūpinties, kad kas pasākoma būtū paties vaiko. Turinģs ir tše pirmā vietā turi ūžimti. Bet jģ pasirinkti tūliems labai nepavģksta. Ieško jo visame. O pirmas dalģkas turētū būti pats vaiko patirtas, ģģvenimu ģģgtas turtas. Vaikas turētū pirma parašģti, kā jis patģres, kuo jis pasidžiauges, dēlko nuliūdes ģra, toliau tad, kā ģsmokes.

Bet ne, kas jām aiškinta supratimui, bet kas papāsakota, taip kad gāli vēl atpāsakoti, kā jis īstengia vaizduoties. Augstiausias šio darbo laipsnis tad bus tas, kad vaikas išmoks parašyti, kaip jis kokį-nors klausimą supranta. Nebeveikia tše vaizdāvimas, kurs ėra tikras vaikū dalĳkas, bet jau grĳnas protas.

Trumpai pasākius, tikslas šio mokĳmo darbo turi bųti tas, kad vaikas išmoktū kuo-aiškiau ir kuo-trumpiau apreikšti savo mintis. Pirmieji bandĳmai turētū bųti trumpi atsākĳmai ė klausimus, toliau tad trumpas papā-sakojimas patirto atsitikimo, vĳl tad aprāšĳmas kokio regĳto dalĳko, tad atpāsakojimas ĳto, kā kits ėra papāsa-kojes, toliau atpāsakojimas suprasto dalĳko ir pagaliau grĳnas proto dārbas, bųtent išrodĳmas teisĳbĳs kokio tikrinimo.

Vĳriausiai reikĳtū ė tā atsiĳiūrĳti, kad rāšĳmo dārbas bųtū sau pabaigtas kalbos dalĳkas su apribuotu turiniu, tikrai sukristalĳsuotas. Per lengvai mokiniai kaĳi-kur nuvāĳiuoja savo aiškinimais. O paskui ir uĳauge neĳino pasilikti prie dalĳko.

Labai svarbiā vietā, kartais net svarbiausiājā mo-
kĳklose uĳima rašĳba. Tai ėra tikras nesupratimas kalbos mokĳmo uĳdavinio. Ne tai turi vĳriausiā reikšme, kaip kas parāšoma, bet tai, kas tuo pasākoma. Kuomet tām bus visos galĳmĳbĳs sušauktos, rašĳba savaime pasitaisĳs. Rašĳba turi išaugti iš kalbos dvāsiuos, turi bųt ĳos atspindinis. Todĳl ĳi ir turi bųt mokinama ne pirmu dalĳku, bet paskutiniu, kurs aiškĳja, kad kalba pati gerai ĳinoma.

Sis dalĳkas mųsuose dār mažai tĳra suprastas. Todĳl ir visi tie dilettantiški bandĳmai rašĳbā taisĳti. Bet todĳl ir tie vārginimai vaikū su visokiais diktantais. Diktantas teturi prasmĳs, kad juo norima kām nors tokiu bųdu kā pranešti, o ne kad diktuojama, jeib išmoktū pagal

régulas rašiti. Tikras neklaidingas rāšimas turi išaugti iš aiškaus kalbos vartojimo ir jos supratimo.

Atskirū mokīklū ir jū laipsniū uždaviniai.

Minētūjū keturiū tikslū reikia ant visū mokīmo laipsniū siekti. Bet ant kiekvieno atitinkamu saiku ir būdu. Tik negālīma dabar apie tai kalbēti. Esamu laiku īra pirmiau reikalinga parodīti, koks mokīmo matēriālas turētū būti skiriamas kiekvienām laipsniui. Gāl tai ir īra padarīta. Bet mān teko tik pamatīti Svietimo dārbe projektas Vidurinei ir Didiajai mokīklai. O rodos, kad tai, kā aš šīson savaip aiškīsiu, bus šale minimo projekto gana dār naudinga.

Mazoji mokīkla.

Dvāsiniui tautos turtui sāvinties jau īra visokios knīgos šiai mokīklai ir Lietuvoj prirengtos. Ligšol berods vos tegalējau ī jas īzvelgti. Tatiau turējau pamanīti, ar tše tik nebus viso-ko sukrauta, kas augštesniām mokslui turētū pasilikti. Bet nieko artimesnio apie jas pasakīti negalēdamas, noriu šīson todēl savo mintis apie menamājī matēriālā īsdēstīti.

Paprastai prasideda prigimtos kalbos mokīmas su rāšimo ir skaitīmo pamokinimu. Ira tai ne visai gera. Māzo vaiko siela reikalauja ne raidiū, bet gīvū dalīkū. Bet kol tai bus suprasta ir atbota, daug praeis laiko. Vis dēlto nors kelis mėnesius reikētū praleisti vien gīvu pasikalbėjimu su vaikais ir rāšimo skaitīmo priruošimu.

Turinīs tiems pasikalbėjimāms turētū būti imamas iš to, kā vaikas žino ir moka šiek-tiek apreikšti arba dār geriau iš to, kā jis māto ir girdi. Atitinkamas ir turi būti turinīs tū knīgū, kurios pirmomis vaikui tenka ī rankas. Jos vaikui turi teikti iš dvāsinio tautos gīvenimo

tai, kas jī īves apskritai ī žmoniškāji ir ī paprastāji pasaulio gīvenimā.

Bet gāl ne pervirsū paminējus, kad pirmūjū knīgū skaitīmeliai turi ne vien atitikti vaiko dvāsios laipsnī, bet ir pagrindinī žmogaus dvāsios gīvenimā. Todēl reikētū dēti ī vaikū knīgas — po dārbo su atskirais zodiais: — apīsakeliū, apsakojimū, pasakeliū, pasakētiū, priezodiū, pātarliū, dainū ir poēmeliū. Ipatiai reikalingi īra Siems vaikāms vaizdingi žmoniū kalbos ir rašitojū sakiniai.

Bet neturētū būti knīgos perstoros. Labai netinka vis naujo-ko skaitīti. Daug svarbiau, kad gerai parinkti grāžūs dalīkai būtū kartotinai skaitomi. Nēsa vienu skaitīmu ir gāl vienu dār kartojimu vaikas nepagaus dalīko turinio. Tik išlengvo ī jī īeis. Mokītojo uždavinīs bus, tā turinī vaikui mielu padarīti. Giliai jis turi užimti vaikā.

Iš pat pradios sišon svarbu, kas jau pasakīta, būtent, kad vaikui atsivertū ir atskiro zodio turinīs. Imkime tik zodī kelias! Kad tas zodis vaikui taptu gīvu, vaikas turētū atsiminti kelio, kuriuo mokīklan eina, to, kuriuo miestan keliauja, pagaliau, kad keītu žmonēs keliasi iš vienos vietos ī kitā, ir tt.

Tām vaikas skaito zodius, sakinius ir pilnus skaitīmelius ir tām su jais susipazindina, kad dvāsiniis žmogaus turtas ir gīvenimas jām atsivertū ir jis jame dalīvautū.

b) Antrasis tada dalīkas bus, kad vaikas sāvintūs ir to turinio ir patios girdimos kalbos gražumā.

Pirma jis tur išmukti protingai skaitīti. Sakinio prasmē turi aiškēti jau skaitīmo balsu. Tikroj vietoje reikia vienā antrā zodī su žīmia priegaide tarti. Bet apskritai pirm viso īra aiškus, garsus tarimas reikalingas. Mums tai dabar ītin svarbu. Seniau Lietuviai slēpēs su

savo kalba. Iš to pãprotio dãr nãra visi išãje. O nũn dalĩkai kitokie. Lietuviai nebeþriklausomi. Todãl dabar ĩpatiai Mazosios mokĩklos uždavinĩs bus aiškũ ir garsũ kalbãjimã ir skaitĩmã vaikãms ĩprãtinti. Nieko blogo nebũtũ, kad mazieþie vaikai ir perdaug sũkautũ. Ant augstesniũjũ laipsniũ tad reiks daugiau graþiuoju kalbos skambãjimu rũpintis. O tãm derẽs jau garsus, aiškus, protingas skaitĩmas.

Bet ir nereikãtũ vengti vaikãms visokius kalbos kũrinius ĩ ãtminti kãlti. Tikrã tokiũ dalĩkũ skaitiũ jie turi iš galvos mokãti o ne vien atsakĩti, bet graþiai ir su pilnu turinio supratĩmu atsakĩti.

Minimãm uždaviniui spresti ir derẽs giedojimo-dainãvimo pãmokos. Labai daug jos reiškia kalbos graþumui ir aiškumui ĩgĩti.

Siuo þvilgsniu ir reikẽs skirtumã tarp namũ ir mokĩklos kalbos parodĩti. Abi kalbi vĩriausiai skiriasi tame, kaip zodiai tariami, kaip garsai, ĩpatiai kaip balsãs skãmba. Bet mokĩkla ir turẽs reikalauti, kad kiekvienas vaiko apsireiškimas bũtũ nors trumpas, bet aiškus ir pilnas. Neturi tenkintis tuo, kad vaikas tik zodiũ arba puse zodio atsakĩtũ. Tik joku bũdu neturãtũ bũti peikiama namũ kalba ir jos tarmã.

c) Kad apskritai imant, gramatika mokĩkloj neturãtũ bũti mokinimo tikslu, tad kuo-mãþiau Sioj mokĩkloj. Visi gramatikos mokslai turi vien tãm derãti, kad vaikas galãtũ kalbãti, kaip liepia kalbos dvãsia, tai esti kalbos dẽsniai, ir kad jis pagaliau numanĩtũ, jog kalba ĩra apsireiškimo ĩmonã, kad ji kita-kas kaip tat, kas apreiškia.

Taip tai Sioj mokĩkloj vaikas turi suþinoti, pirm kol dãr nemoka skaitĩti, skaitĩmui priruost, kad zodis susideda

iš skiemenū, skiemenis iš garsū,¹⁾ toliau tad, kad žodis ir dalikas, kurį jis žimi, yra du skirtu daigtu, kad žodis kinta pagal tai, ką jis reiškia, pagaliau ir tai, kas sakinis yra, kad veiksmažodis yra sakinio varpstis, jo givibė ir siela.

Veiksmažodis su savo formomis turi patraukti visą mokinio dėmesį. Veiksmažodį sakinio tarsniu vartodamas, mokinis turi ne tik tai kaip namiej išmokti kalbėti, bet ir maniti.

Ipatiai svarbu bus, kad vaikas supras, kaip veiksmažodžio forma pasākoma, ar veiksma dabar eina, ar seniau ėjo arba dār eis, o ar jis kiekvienu atvėju trunka arba yra pabaigtas. Mat, i ši dalikā dār-gi mūsų gramatikū rašitojai, rodos, nekreipė dėmesio. O jis aiškiām mánimui labai svarbus.

Po veiksmažodžio svarbus yra ir daigtavardis ir ivardis. Toliau tad ir būdvardis ir kitos žodiū rūšis.

Bet būtina yra atboti, kad nemokama gramatikā, jeib vaikas jā pažintū. Gramatika tik tėra imonė, kalbai geriau ir aiškiau vartoti.

Todėl netinka daigtavardžio linksnius pagal eile mokinties. Linksniai jām turi būt iš sakinio žinomi. Ir tik ūpui sukelti, gālma visus vieno žodžio linksnius kartā sustatiti. Būtinai reikia vengti mechāniško išikalimo. Jis be jokios vertios.

Susipazinus su daigtavardžio linksniais, svarbūs yra ir prielinksniai su daigtavardiais. Tše, paveikslui, reikalinga pamatiti reikšme tokiū sakiniū kaip: einu su broliu, ir: einu kojomis, einu su kedės kojomis (nėsa jomis nešinas).

¹⁾ Bet ši žinojimā vaikas pats turi įgiti, pirma sakinį, tad žodį ir garsus labai tāsiai tardamas, mokitojui jām pavīzdī dāvus.

Tikslas gramatikos žinojimo šioj mokikloj bus nuosakesnis, aiškesnis, suprantamesnis ir riškesnis vaiko kalbėjimas.

d) Visas kalbos mokimas turi ir tām derėti, kad vaikas galētū raštu apsireikšti. Tik nereikētū perdaug iš vaiko reikalauti. O miniau ne tiek laiko gaišinti rašibos mokimu. Toji turi augti iš aiškaus mánimo ir kalbos pažinimo. Jeigu rašiba taip neišmokama, tai tām priežastis tegáli būtī, kad ji ėra netikusi. Svarbu pirm viso, kad vaikas galētū aiškiai manīti ir apsireikšti.

Rásto darbāms siūlītina ši eilė:

1. Nurášimas žodiū ir sakiniū, kurie suprasti ir mokītojo parašiti;
2. žodiū ir sakiniū parášimas iš atminties;
3. trumpos rašitas atsákimas į klausimā;
4. atsákimas į klausimā keliais sakiniais;
5. trumpos papásakojimas paties vaiko patirto ar regėto atsitikimo, atsákant į klausimā;
6. trumpos aprášimas regėto daigto;
7. trumpi paaiškinimai kokio-nors įvikiio priežasties arba kokio-nors daigto tikslo į klausimus kodėl ir kām.

Diktantai teturētū būtī tik labai retai rášomi, gál kvotimui. Nėsa jie vertia vaikā į kita-kā kreipti dėmesī, tik ne į tai, kas ėra rášimo prasmė, būtent, save raštu apreikšti.

Vidurinė mokikla.

Labai mūsū mokītojai linksta ir zemo laipsnio mokiniāms pateigti, ká tik pátis žino. Jiems mokslas toks brangus dalikas, kad trokšte trokšta kuo-daugiau ir kuo-greitiau to savo mokiniāms įbrukti. O mokiniai tām toli dār nėra pribrende. Reikētū pagaliau suprasti, kad

ne visa visiems tinka. Tūlas labai svarbus mokslas nieko nereiškia mokiniui, kurio dvąsios gąlios dār neužtenka tām mokslui priimti. Arba jei jau kā reiškia, tai vien spaudiamā sunkenibe. O mokslas, pamoka turi mokiniui sužadinti smagumā.

Vis dėlto Viduriniai mokiklai jau gąlima daug daugiau siūliti negu Mązajai. Tik turētū kiekvienas dārbas būti dāromas atsižvelgiant ī augstiausiāji prigimtos kalbos mokīmo tikslā. Atskiruose dalīkuose šie pastebėjimai atbotini:

a) Kalbos kūriniais reikēs šioj mokīkloj vaikus vesti iš paprasto žmoniū gyvenimo ī tājī, kuriame aiškiau atsimuša mūsū tautos mąnimas, jautimas, linkimas, noras, valia, trumpai sākant: īpatingasis mūsū tautos dvąsiosielos gyvenimas. Su šitais kūriniais vaikai susipažidīs juos skaitidami, arba mokītojui juos jiems paskaitant. Dalīkus aiškinanti klausimai sužadīs gilesnī tū dalīkū supratimā. Tada mokiniai turi atpāsakoti, kā išmoke.

Labai svarbu, kad mokītojas savo klausimais kreiptūs ī visus moksleivius ir kad kiekvienas rįztūs atsakīti rankā pakeldamas. Mokītojui klausiant tik vienā vaikā, dārbas pasiliks mokiniāms bergzdiu.

Ieškodamas matēriālo Viduriniai mokiklai, matiau, kad P. Klimo Skaitīmo knįgoj tokio materiālo īra gana surinkta. O gāl tuo tārpu ši knīga ir īra savo rūšies geriausioji. Ji kaip tik patenkina vīriausias šios mokīklos reikmenes. Rodos kad ir užtektū visiems keturiems metāms.

Kad ji dār taisītina ir papildītina, apie tai negāli būti abejonēs. Rodos reikētū naujām leidimui epikos skīriui dār platiau apsižvalgīti, paveikslui, daugiau atboti žemaitiū ir kitū pāsakas. (Rinkinīs: Hugo Scheu, Pāsakos apie paukštius. Heidelberg 1912. Litauische liter. Ge-

sellschaft in Tilsit.) Lyrikos skīriui reikētū pasirinkti ir iš naujausiūjū mūsų poētū darbū, pav. iš P. Vaitšaitio, L. Giros, J. Jonilos, F. Kiršo, B. Sruogos, K. Binkio, Tyrū dukters, Putino, Gėlės, ir tt., kiek jie tām būs tinkami. Jū balsai reiškia mūsų gyvenime naujus pasistengimus, nors ir ne su ligiu aiškumu.

Bet ir šison pastebu, kad renkant poēmū ir tt. ne vien reikalinga ū tai atsižvelgti, ar jie ir atitinka vaiko sielā, bet ir ū tai, ar jie jām ūra naudingi, ar jie savo dalikā pavįzdingai apreiškia, ar ne perdaug jū ištesia arba per trumpai pasāko, ar jū vaizdingai pristāto, ir tt.

Toliau ir tai dār svarbu, kad kiekvienos kalbos veikalelis būtū savo rūšies pavįzdiu. Ir nieko neaiškinus, vaikai iš jū turētū numanīti, kaip epika skiriasi nuo (didaktikos ir) lyrikos.

I šitā kalbos mokslā reikētū ir ūpinti žinias, kurios parodītū, kad mokinami dalikāi ūra ūpatingi tautos gyvenimo laiko reiškiniai. Nemanau, kad reikētū mokīti raštijos histore. Bet vaikāms tretios ir ketvirtos klāsės, pažinusiems kokī Duonelaitio, Baranausko ir kt. eiliū, reikētū papāsakoti apie Duonelaitī, Baranauskā, Kudirkā ir tt. jū gyvenimā ir dār bā. Būtinai turētūme vengti šioj mokīkloj jau aiškinti mūsų raštijos histore. Mokiniāms šio laipsnio tegāli būtū ūdomus tik atskiras žmogus ir jo veikimas.

b) Antras kalbos mokīmo dalikāas šioj mokīkloj ir kitaip dār kaip Mazojoj turi būtū siekiamas. Žinoma, kad labai svarbu ūra, kad mokiniai atjaustū kalbos gražumā, gražius kalbos veikalelius mokētū gražiai iš galvos atsakīti. Dār bas, pradētas Mazojoj mokīkloj, turi būtū tesiamas. Bet mokīklai atitinkamai reikia daug daugiau dār svarbumo dēti ant kalbos gražumo atjautimo ir apreiškimo.

Tik siſon prisidēs jau ir aiſkinimai gražiosios kalbos formū. Pirmoj ir antroj klāsēj reikēs vaikāms sužādinti supratimā apie rhythmingā ir nerhythmingā kalbā. Tretioj klāsēj vaikai turēs išmokti jau ir atskirti poēšies kalbā nuo paprastosios.

Bet kad tik saugotūs mokītojai eiliāvimā pastatīti pirmuoju jos pāžīmiu. Ir be to jau perdaug turime eilīninkū o dēl to gāl permāza poētū. Dvāsios gīvume ir guvume, bet vīriausiai vaizdingume glūdo poēšis. Vaikai turētū numanīti, kad poētas īra kuo-svarbesnis, kuo-daugiau jis moka vaizduoti trumpu pasākīmu.

Poēšis īra grožē, kuri apsireiſkia, kad mānīmo ir jausmo gīvībē spindi iš veikalo ir jī tvarko. Vaizdingumas ir augamoji (organiſkoji), sātaringa sudētis īra pirmiejie tos grožēs reiſkiniai. O kad reimas mūsū kalboj beveik nieko nereiſkia poēšiai, turētū labai gīvai aiſkēti vaikāms. Neatsitiktū, kad laikītūs poētais, kurie kelioms eilēms īra surāde reimā.

Tretioj klāsēj vaikai turētū ir išmokti epikos (atsitīkimū) poēšī nuo lyrikos (jautīmo) ir nuo didaktikos (pamokinantios) poēšies atskirti, ir pastebēti, kaip kartais ī epikā īpinta lyrika bei didaktika ir antraip. Nepamiršt reikētū mokiniāms parodīti, kad, paveikslui, pāsakos (neeiliuotos) īra tikra epikos poēšis, ne prosa.

Bet visi ſie pamokinimai neturētū siekti grīno mokslo tikslo, bet vien derētī tām, kad vaikai gīviau pagautū kalbos veikaleliū grože ir suprastū, kokiū īvairiu būdu žmogaus dvāsia pasitinka gīvenimā ir stengiasi jo atrodīmui uzdētī savo antspaudā.

Ketvirtoj klāsēj mokiniai galētū savo dēmesī kreipti ir ī smulkesnes poēšies formas, būtent ī ātiskiras kalbos vaizdingumo rūſis, ī tai, kaip poētas naudojasi pat bales ir bebales savo tikslāms. Tie dalīkai randasi apraſti

raštijos teorėje. Bet miniau neteikime jos vaikams systė-
matingai! Parinkime jiems, kas iš jos tuo tārpu žinotina.

Labai svarbu bus ir tai, kad Vidurinėj mokikloj
vaikai išmoks žodius taip kirtiuoti, kaip tai liepia išau-
gintas skonis ir mūsų kalbos rhythmą pažinimas. Žiniū
tām duoda K. Jauniaus Lietuviū kalbos gramatika, išleista
K. Būgos, bet gāl mąžuma vaizdingiau mano Einführung
in die litauische Sprache.

Graziām kalbos tarimui labai naudingos yra daināvimo-
giedojimo pāmokos. Tik dainuojant ir giedant pasirodo
tikrai, ar garsai grāžūs ar ne. Išauklėtū žmoniū kalba
turėtū visū tarmiū grožības apreikšti ir vengti jų negro-
žibiū. Bet tai prieisime tik tuomet, kad auklėjami mo-
kiniai ne vien turės mūzikos gabumū, bet bus ir lāvinami
daināvime ir giedojime. Todėl įpatiai Vidurinėj mokikloje
daināvimo pāmokos turėtū būti privertiamos kiekvienām
ir negabiām mokiniui.

c) Gramatika šioj mokikloj taip-gi dār neturėtū būti
mokinama systėmatingai. Vis dėlto šison kalba jau aiškiau
turėtū būti suprasta kaip apsireiškimo įmonė ir kiek at-
kerti nuo savo turinio.

Pirmutinėj klāsėje reikės kartoti, kas jau suprasta
apie sakinį, apie jo sudėtį, jo dalis, kaip jos tvarkosi
aplink tārini ir veiksni, kaip tuo sakinis pilnėja, kaip
tokiū sakiniū reiksmė yra klausinama, šaukiama arba
tiesioginė. Ir su tuo turi vaikai išmokti tinkamąjį ženklū
stātīmā, ir tvirtėti rašiboj.

Antrosios klāsės uždavinis bus pažinimas visū žodiū
rūšiū ir kā jos sakinije reiškia. Įpatiai svarbiā vietā
šioj klāsėje užims veiksmažodis su savo formomis, kuriū
rašība tuo ir turi pasidariti suprantama. Toliau ir iš-
varduotiniai būdvardiai bei veiksmažodis sūngražinėj
formoj bus mokinami. Pastebėti reikia tše kitimo pa-

našumus. Pagaliau šioj klāsēj vaikai ir galēs išmukti surasti žodiū šaknis, kamienus ir galūnes ir tuo testi, kas jau pradėta ir Mązojoj mokikloj.

Tretiajai klāsei reikia skirti jau sudėtinius ir sujungtus sakinčius. Svarbu labai, kad vaikai suprastū šalutinius sakinčius, pasidariusius iš pagrindinio sakinio daliū. Su tuo susiriš ir galutinis išmokimas ženklių stātimo.

Ketvirtoj klāsēj pagaliau turėtū būti aiškinami daliviai ir jų reikšmė sakiniū sudėjime, įpatiai trumpām apsi-reiškimui, toliau, kaip bendrātis su daigtāvardio linksniais tokiām-pat tikslui vartojama. Ir pagaliau šison pabai-giamas mokslas apie veiksmažodī, būtent įvairūjų nuosakū asmenāvimas, ir tt. Ir žodiū giminės (kilmės) turėtū šioj klāsēj jau dažniau būt suieškomos.

Apskritai sakanč, Vidurinėj mokikloj gramatika turėtū vaikui sužadinti pilnā supratimā tautos dvāsios mąnīmūi.

d) Rāšomuose darbuose šioj mokikloj taip-gi gālīma zengti šauniai tolīn. Tatiau patartina atboti tā eile, kuri Mązajai mokiklai siūlīta, suprantama, praleidiant pir-muosius laipsnius.

Visumet reikia pradėti tuo, kas patiū vaikū patirta, vaizduota, suprasta. Ir tik tretioj bei ketvirtoj klāsēj būtū tiems darbāms uždaviniai imtini ir iš to, kas vaikū iš-mokta įvairiuose mokslo šakose, būtent patios kalbos, toliau historės, gamtos, geografės moksle, ir tt. Būtinai reikia saugoties grīnos lyrikos veikalelio turinī leist at-pāsakoti. Tokiu dārbu tik išgesinamas lyrikos patīrimas.

Uždaviniai, kurie iš mokiniū reikalauja išrodīmo, turėtū labai retai jiems būti duodami. O jeigu, tai įpatiai priruošiami. Ne taip, kad vaikai išpāsakotū, kā surašīs, bet kad proto žingsniai jų patiū būtū sarandami ir aiški-nami. — Žinoma, kad ir kiti uždaviniai rāšomiems dar-

bâms turi būti priruošiami. Uzdaviniai geriausiai tokioj formoj bus stâdami, kaip jie Mâžajai mokiklai patarti.

Bûtinai reikëtû vengti vaikus verst parašiti tai, kâ jie gerai atmena arba kas jiems tik taip atplaukia. Vis reikia omenij turëti, kad vaikas mokinamas prigimtâ kalbâ gerai vartoti, kad "savo protu giventû." Todël uždavinis turi iškarto paties vaiko mânimâ arba svajojimâ žâdinti. Ir be to mokinis labai lengvai îpranta savo mânimu laikiti, kas tëra atminimai ir kartojimai kitû mânimo. O toks îprotis seka žmogû tad visâ jo âmžiu ir padâro jî vergu.

Ketvirtoj klâsëj rašiba turëtû būti galutiniai pažita, taip kad ir gâlima bûtû vaikâms šî-tâ išmokus diktuoti arba ir leist rašiti diktantus râšibos žinojimui mëgint.

Didioji mokikla.

Joje kalbos mokimo dârbas pabaigiamas. Ji todël tarsi papildo, kas Vidurinëj mokikloj padarita. Bet ji ir turi âtskirâ savo uždavinî.

Vidurinë mokikla îra iš tûlû savo âţvilgiû tarsi pati tautinë. Didioji berods Lietuviû kalbos pamokose taipojau augina Lietuviû tautos dvâsios galias. Ji dâr-gi atveria mokiniâms vartus î augštiausius tos dvâsios gîvenimo namus. Bet ji mokinius ir veda î platiuosius patios žmonijos rûmus.

Tâm bus pradia berods padarita jau Vidurinëje mokikloje. Ipatiai svetimû kalbû ir kitose dâr pamokose. Bet Didiojoj siekiama augštiau. Kas dvâsiniâm žmogaus gîvenime daugiausia îra reiške, tai turëtû ir prieiti šios mokiklos mokiniai. Ji tarsi leidia mokiniâms žvelgti per tautos kraštus ir veda jî î neapribuotus žmonijos dirvonus.

Apskritai sâkant, šî mokikla galëtû jau daugiau pasižimëti grînu mokslu. Tik nereikëtû senovišku būdu

mokslu laikiti, kas kaip-nors systematisuota ėra. Mūsų laiko žmonėms, ypačiai jaunimui, ėra tai mokslas, kas atveria dalikū esmę, vis tiek, kokiū būdu. Svarbu vien, kad jis patraukia mokiniū dvėsią.

Žvelgdami ė mums dabar jau zinomus kalbos mokėmo takus, Šiai mokėklai siūlome, kas toliau parodėta. Berods ėr vėl turime pasakėti, kad bus tai tik bandėmas didiai dār netobūlas. Bet mūsų laikui gāl tatiu reikalingas.

a) Pirmas kalbos mokėmo dalikas ėra kalbos kūriniai. O tie Šiai mokėklai gāli bėti jau šauniai kiti. Jau galėšime pilnus veikalus pristatėti mokiniāms. O šale epikos ėr lyrikos jėms dabar turi tekti ėr dramātikos veikalai.

V. kl. turėtū susipažėdinti su ištisu Duonelaitio veikalu, su Metū laikais, kaip jė vadino Rhesa. Mokėtoju ė prisiruošt, labai bus naudingas M. Biržiškos dārbas. Tik nereikėtū visa, kas tše parašėta ėr mokiniāms ėkalti. M. Biržiškos veikalas taip nuodugnai nagrinėja Duonelaitė, kaip tai universite dāroma.

Ės žemaitiū periodo Šiai klāsei reiks parinkti Birutės dainā, ės Vilniaus gāl vienā antrā vertinė Mickievitiaus veikalū, paveikslui Ponas Tadas.²⁾

Toliau Ši klāsė galės skaitėti visā Baranausko Anykštėiū šilelė. O mokėtojas turės pasistengti jė padarėti mokiniāms patėrimu. Ės tolimesnės lyrikos (epikos) reiks pasirinkti Maironio vienā antrā trumpesniūjū poėmū, pav.: Žmogaus širdis, bėtent Uzmigo zemė, ėr tt. Taipgi reiks pasirinkti ės Vaitšaitio ėr kitū rāštū, kas šišon tinkama. Tuo tārpu negaliu tuo pats padarėti.

Ės mūsų epikos turėšime skaitėti ilgesniūjū Valanšaus apėsakeliū, toliau vienā-kitā Kudirkos darbeliū, ištisā

²⁾ Tik negaliu tvirtinti, ar ėr tiktū, skaites jė pirm gāl 30 metū Vokietū kalboj ėr turinio nebeatsimindamas gerai, neturėdamas knėgos naujai pasiskaitėti.

Bilūno, Žemaitės, Lazdīnū Peledos (Motulė paviliojo) Satrijos Raganos, ir tt.

Mūsū drāmātikai Šioj klāsėj galētū atstovauti mano Žvaigzdīū Takai, Jonuks, rasi ir Sigutė.

Būtina ĩra, ir Šišon tautosakā atboti. Epikos turētū būtī skaitomas tikras skaitius pāsakū, ĩpatiai mythologinio turinio. Iš lyrikos reikētū taip-gi pasirinkti dainū su mythologine prasme, pav. dainele apie mergaite be tėvelio, be motinėlės, apie jovarā jūrose, apie baltajā gulbe, apie išvaduojamā mergaite, ir tt. Dedama berods, kad mokītojas ir mokės sužadint tām supratimā.

Iš pasaulio raštijos patartina, mokinius supazīdinti su Indū pasaka: Nala ir Damayanti arba su Ramayana, su Graikū Iliada ir su pāsakomis apie Šventajā Grālā.

VI.-kl. galės dār daugiau kaip V-atsiziūrėti ĩ dabarties epikā. Sale V-klasei minētū raštiojū reikētū Šišon skaitīti gāl Bitės (iš Krislū), Vaižganto, V. Krėvės, Satrijos Raganos ir kt. raštus, pasirinkus, kas tinkama.

Šioj klāsėj rodos būtū ir vieta Maironio Jaunajai Lietuvai. Toliau reikētū iš naujosios mūsū lyrikos pasirinkti nors 9 poėmus visiems metāms. Dėl tūlū priezastiū negaliu pats pasakīti, kurie poėmai tām būtū tinkami. Daug tām parinkimui reikia laiko. Mokiniāms tiktai geriausiai poėmai turētū būtī teikiami.

Iš drāmū Šioj klāsėj galētūme skaitīti arba paskaitīti vienā-antrā Žemaitės ar Kymantaitės komaidū, ar mano Birutininkus, toliau gāl kokiā drāmā apie Kestutī, gāl ir iš māno Probotiū Sešėliū Vėtrā, arba mano veikalėliu-du Lietuvos Pasakelė ir Mūsū Laimėjimas.³⁾

³⁾ Gāl kas ir stebėsis, kad tiek siūlau savo veikalū. Bet mėginkime, kas mūsū Šios rūšies raštijos be mano veikalū mokiniāms atneša tiek ĩdėjinio turto?

Iš tautosakos būtina susipažindint nors su 9 pėsakomis ir su 9 dainomis visais metais. Toliau ir su tuo, kas žmonių žinoma ir apie įvairias apeigas pašvest tūliems metų laikams arba gamtos apsiereiškimams.

Negaliu berods pasakėti, ar apie tai jau kas parašita. Bet reikalingos tokios žinios. Jose glūdo tikrosios šėknės mūsų dramos. Dainoms suprast, patartiau mokitojams pasiimt S. Tširlionienės iš mūsų Literatūros.

Iš pasaulio raštijos šiai klėsei reikėtų susipažindinti su Latėnų (Vergilėus) Aeneida, su Vokietėjų Niebelungenlied, su Indų poeto Rabindranath Thākuro lyrika (pav. Visi mes esame karėliai, ir tt.) ir su Graikų poeto Aischylėus drama Promėtheus.

Kas penktoj klėšėj buvo iš dailiosios mūsų raštijos parodita paveikslais, šioj klėšėj turi būti naudota dailiosios mūsų raštijos historės pažinimui. Taip reiks aiškinti Duonelaitio dėrbė, Žemaitėjų pasistengimė, Vilniaus poėsi, Valanšaus ir kitų, pagaliau Kudirkos ir mūsų laiko darbų dvėsiė.

Vėl neturėtų būti tik vien kokios-nors žinios duodamos mokiniams, bet parodita, kaip dailioji mūsų raštija augo. Pėtis raštiojai turėtų būti aiškinami iš veikalo, bet reikėtų banditi ir veikalo sėrišė su tautos ir gėl apskritai žmonijos gėvenimu suprasti.

Labai svarbu būtų, kad mokiniai susipažindintų ir su mūsų tautosakos rinkiniais. Berods ir tokiām dėrbui reikėtų dār surašiti atitinkamas knėgas, kad gėlima būtų pamatiti, kokios tos dainos sudėtos nuo to laiko, kaip pasirodė pirmosios 3 Lietuvių dainos, būtent 1747 (išleistos Phil. Ruhig), kaip rinko jū Sim. Stanevitia, L. Rhesa, Ant. Juška, Schleicher, Nesselmann, J. Basanėvitius, Leskien, Brugmann ir tt. lig dabarties. Tūlų šitų žmonių rinktos ir pėsakos.

Bet pamokos apie tai gâl tiktû jau ir penktai klâsei. Tik miniau ne tuštas žinias apie tai skelbti! Reikêtû iš tû rinkiniû ir dainû bei pûsakû mokiniûms pranešti ir parodyti, kaip tautos mânîmas ir jausmas tûe atsispindina.

VII-klâsei reikêtû vûl kelis mûsû laikû epikos veikalus parinkti. Gâl imtûme Vaižganto Pagiedrulius. Minûsiu Sišon ir Krazewskio Vitoloraudâ. Bet kits gâl ir tinkamesniû veikalû dâr suras.

Lyrikos pamokoms patartina šioj klâsêj dâr daugiau atboti naujausius poëtus. Darbîmetij (2. nr.) kalbêjau jau apie tûm tinkamus. Bet nereikêtû tenkinties tais keliais.

Iš mûsû dramâtikos siûlau savo Amžinâ Ugnî, partardamas, aplenknt îžangos ir pâbaigos giesmes. Be tos gâl skaititû mokiniai ir visâ Probotiû Sešëliû veikalâ. O rasi ir îra kitû rašitøjû dâr drâmû mokîklai. Tuo târpu naujasiûjû dâr neturêdamas, arba vienâ antrâ ir turêdamas dâr negalêjes mûgint, nieko ir pasakîti negaliu.

Tautosakos ir šioj klâsêje neturêtû bûti pamiršta. Mokiniûms priderêtû artiau îstirti tautosakos rinkinius ir kâ jie reiškia mûsû tautai.

Iš pasaulio raštijos patartiau šiai klâsei susipažîdint su Dantês dieviška komaida ir su Shakespearo Hamletu.

Šiai klâsei pagaliau ir tiktû pasidarîti âpžvalgâ apie mûsû raštijos ûgî apskritai (ne vien apie dailiâjâ). Mokîtojui tûm duoda matêriâlâ M. Biržiškos Mûsû râstû istorija. Tik reikêtû atboti, kâ M. B. pats sâko apie knîgos pasinaudojimâ mokîkloje minimo râsto pradioje.

VIII-klâsê pagaliau, susipažîdindama su mûsû epikos veikalais nuo Valanšaus arba dâr senesniû laikû, iš to turês pasidarîti supratimâ apie tai, kaip ši raštijos šaka augo.

Taip-gi reikês lyrikoj studijuoti jau pripažintû mûsû poëtû dârbus ir tûjû îpatingumâ bei reikšme dvâsiniui mûsû tautos gîvenimui.

Drâmâtikoj tas dârbas rodos dâr nebus gâlimas. Tse reiks tenkinties pažinimu naujû drâmû. Iš savo siûlau tragaidâ Vergai ir Dîkiai, drâmâ Likimo Bangos ir mystêre Jûrû Varpai.

Iš pasaulio raštijos reiks šison susipažidint su Graikû Odysseia, su Suomalainiû Kalevala, su Goethes Faustu, ir gâl dâr su Graikû poëto Sofoklio Oidipus Kolonoje. O jei laiko būtû, tiktû skaitimui dâr Schillerio Wilhelm Tell, Wagnerio Lohengrin ir Fransû Racino Athalie.

Sioj klâsėj tad ir bus mokinama dailiosios pasaulio raštijos historê. Patartina tai padariti taip, kad mokiniai suprastû Graikû, Latînû, Italû, Ispanû, Fransû, Anglû, Vokietiu, Siaurês tautû, Slâvû ir pagaliau Indû raštijos reikšme dvâsiniâm žmonijos gyvenimui. Tad ir reikêtû jiems pastebėti, kurios raštijos krîptis âmžiu bėgije iš to pasidârê.

b) Kaip Vidurinėj mokikloj, taip ir Didioj mokiniai turi su kalbos kûriniais sâvinties ir Lietuvos kalbos grazumâ. Visose jos klâsêse todêl reiks lyrikos ir trumpesnius epikos veikalus iš galvos išmukti. Gâl kas mênesi vienâ. Prsidês dâr ir dâlts iš drâmû. Gražusis dêklamâvimas, grazi, aiški mokinio kalba turi visumet būt liudijimas, kiek pasiektas reikalaujamas pamokû tikslas.

Kalbos skambumas ir aiškumas, bet ir jos rhythmas turi išlengvo visiškai apsireikšt ir iš âtskiro mokinio kalbos. Nuo pat V-kl. turêtû mokiniai mokinami būt kiekvienâ garsâ burnoj gerai pagaminti, kad nebûtû nê vieno mokinio, kurio kalba neturêtû gražaus žmoniško skambėjimo.

Daug tâm reikštû giedojimo-dainâvimo pâmokos. Todêl jos turêtû būti privertiamos visose mokiklose. Kas nemoka giedoti-dainuoti, neturêtû būti laikomu pilnu Didiosios mokiklos mokiniu.

Labai daug svarbumo reikia Didioj mokikloj ir dėti î tai, kad mokiniai, patire kurio-nors kûrinio svarbumâ ir kilnumâ, jî ir mokêtû savo kalba apreiksti.

Didiojoj mokikloj ir turêtû bûti daugiau mokinama dailiosios raštijos têorê. Tâm knîga Bizauskio, Raštijos têorija.

Taip tai V-kl. gâl išmanîs, kaip kalbos grozê (poësis) apsireiskia ziûrint

a) î tai, kas ir kiek pasâkoma, tai esti, ziûrint î kalbos turinî, ar dalîkas metaforâ, prosopopeia, allegorê, ir tt.

VI-kl. osamame klausime ieskos gilesnês epikos ir lyrikos prasmês ir mêgîs suzinoti jû formas bei dêsnius. Toliau reikês tse aiškinti, î kokius dêsnius drâmû kûrimas atsižiûri, kas îra rimtos drâmos, kas komaidos, kas tra-gaidos ir mystêrês sâvokos.

Sita klâsê tada turêtû, tesdama 5-klâsês pradêtâ darbâ nujêgti kalbos groze

b) iš zodiû îpatingumû ir jû parinkimo (synonymai, epit., rhetor. laipsnâvimas, ir tt.).

c) iš zodiû kambêjimo (alliter., asson. reimas, îpatiai, kiek jis mûsû kalbai tinka (pav. aš tai tse dirbsiu savo valgiu savo dalgiu).

VII-klâsê turês bût pamokinama apie tai, kas buvo drâmû turinîs nuo senujû Graikû lig mûsû laikû, ir kâ teâtras reiskê îvairiuose âmziuose.

Siai klâsei kalbos grozê gâl aiškêt ir iš kalbos ju-dêjimo (rhythmo), bûtent, kad ênergingoji kalba reiskiasi šiuo zengimu 'v', arba 'vv', lengvoji taip: 'v arba 'vv, kad visokiû zingsniû sudêjimas vël kitakâ pasâko, ir tt.

VIII-kl. susipažîdîs su tragikos prasme ir kaip toji kito nuo seniausiû lig mûsû laikû. Si klâsê gâlî ir gauti

pamokas, kurios suteikia mokiniams stilistikos, metrikos ir poetikos apžvalgą.

c) Pats kalbos mokslas (gramatika) Didiojo mokiklo turėtų mokiniams parodyti, koks gražiai tvarkytas (auges) organizmas mūsų kalba yra ir koks yra to organizmo gyvenimas. Tuodu dalyku turėtų mokytos mokindamas visumet akij turėti.

Pirma berods reiks dar aiškinti, kas Vidurinėj mokikloj iš gramatikos liko nemokyta. Bus tai visokios smulkmenos. Ipatiai reiks dėmesį kreipti į žodių prasmę ir synonymus aiškinti. Bet tuo teiksime jau ir mokslą iš kalbos gyvenimo.

Knigos, kurios patartinos mokytojui pasiimti bus Kriaušaitio ir Rygiškių Jono Liet. Kalbos gramatika. Tiems, kurie moka Vokietiu kalbą, siūlyčiau ir studijuoti mano Einführung in die lit. Sprache. Žiūrint į atskiras klases, štai ką tuo tarpu galėčiau patarti.

V-kl. turėtų pasidarinti apžvalgą apie tai, kas gramatikos dalikas, kurios yra kalbos dalis ir tse papildyti, kas Vidurinėj mokikloj mokinta, pav. surasti daigtavardių linksnių prasmę. Toliau siūson turės aiškėti mokiniams asmenavimo sistėmas, jie turės pažinti veiksmažodių skėrius ir veiksmažodių reikšmes, ir tai, kaip kartais veiksmažodiai iš kitų žodių padaromi.

Iš kalbos gyvenimo mokiniai turėtų suprasti, kas kalbėjimas yra, kurie psychologiniai ir fiziologiniai momentai tse susideda, toliau, kas kalba yra (summa visų apsi-reiškimū pasinaudojant skambantiu kvapu), kaip ji kinta, koks skirtumas tarp šnekamosios ir rāšomosios (tarmiškos, ir netarmiškos) kalbos yra.

VI-kl. turėtų ipatiai gilinties į nuosakū ipatibes ir jas aiškiai, pirm viso konjunktivā suprasti. (Tām siūlau mokytosjams savo Einführung in die lit. Sprache 39-Pa-

mokâ.) Be to šis mokytini veiksmâzodio veikslai ir rûšis smulkesniems veikimo skirtumâms apreikšti, tad ir daliviû ir bendrâties reiksmê sakiniû sudêtiþe. (Þiûr. P. Kr. ir Ryg. Jono Liet. Kalb. gram.)

Iš kalbos gîvenimo mokiniâms reiks suprast, kaip kalba auga, (a) balsês ir bebalsês kinta, b) galiûnês priauga, c) priešdêliai ir priesagos prisideda, d) zodiai susideda, e) nauji zodiai dârosi iš kitû, tâm randasi tikros galûnês, f) zodiû prasmê kinta, g) kalbos vaizdingumas auga) ir kaip kalba nîksta (a) galûnês krinta, b) zodiai pamirštami, c) zodiû prasmê pamirštama, d) tûlos formas iš tautos atminties dingsta.⁴⁾

VII-kl. uždavinîs bus pilnâ mûsû kalbos sakiniû mokslâ igîti. Kas ligšol išmokta, turi bûti papildoma. Visiškai aiškêti turi mokiniâms mûsû tautos mânîmas. Ir su pilnu žinojimu jie jî turi zodiû ir raštû apreikšti.

Iš kalbos gîvenimo šis turês bût suieškomos kalbos kitimo priežastîs (a) žmogaus dvâsios pasistengimas aiškiau, gîviau ir trumpiau apsireikšti, iš ko dažnai rhythmas, priegaidês ir tt. kinta; b) nauji patîrimai, darbai, kelionês, technikos gaminiai, prekîba, nauji augmenîs ir gîvuliai, naujas mokslas; c) kûno kitimas naujûjû kartû, kad du ne tos patios tautos žmogu apsiveda; sudêtas kraujas pasižîmi kitais garsais ir kitu kalbos rhythmu; d) svetimû kalbû, bet ir patios kalbos analogû reiškiniû veikimas).

Toliau šios klâsês uždavinîs bus pažint Lietuviû kalbâ ir jos tarmes, kokia îra mûsû tautos padêtis, žiûrint

⁴⁾ Bet pastebêтина, kad tokie zodiai gâli vêl tapti gîvomis kalbos dalimis. Vokietiu poetas Uhland pirm 100 mt. iš senû rankraštû Parîsiûþe esantiû parsinešê Vokion visâ eile zodiû, o jie šiandien Vokietiu kalboj vartojami niekâm nenumânant, kad jie kuone 1000 mt. buvo pamiršti.

ī svetimas tautas (kaip jos ī mūsū tautā īsimaišiusios),
kaip tarmēs gāl atsirādo, kaip rāšomoji kalba visā tautā
vėl suveda ī vienībe, kā jī o kā tarmēs dvāsiniām tautos
gīvenimui reiškia, kaip tarmėse tauta tarsi skīla, bet vėl
ir turtēja, o kaip rāšomoji kalba dvāsini tautos turtā
po visā tautā skleidia.

VIII-klāsei priderēs suprasti mūsū kalbos īpatingumā
iš fysiologinio bei iš psychologinio ātžvilgio ir iš pa-
līginimo ī kitas senas ir dabarties kalbas, kas īra todēl
rāšomajai mūsū kalbai būtina ir kaip kiekvienas žmogus,
īstikrūjū kalbēdamas savo kalbā, tautos kalbā augina ir
turtina, kaip īpatiai didieji poētai pasizīmi savo kalbos
vaizdingumu ir reikšmingumu.

d) Rāšomuosius dārbus šios mokīklos V-ir VI-
klāsei reikēs taip-gi dār dažnai parinkti iš to, kas mo-
kiniū patirta, bet tad ir iš to, kā jie pātis vaizduoties,
susvajoti gāli, ir pagaliau ir iš to, kā jie iš mokslo īra
suprāte, galēdami savo būdu īvīkio priežastis arba
kokio-nors dalīko tikslā išrodīti.

VII-ir VIII-kl. turēs daugiau iš mokslo arba iš sva-
jonēs rašīti negu iš patīrimo. Rods svarbu ir dār šison,
kaš pasakīta dēl šito dalīko Māžajai ir Viduriniai mokīklai.
Vien reikia pasistengti mokiniū galias lāvinti sāviškām
dārbui. Siū klāsiū mokiniāms pirm viso būtina išmokti,
kad jie rašīdami visumet vīriausiā dalīkā akīse palaikītū
ir jopi eitū tvirtais žingsniais.

* * *

Tokius tai patarimus parašiau apie mūsū kalbos
mokīmā. Gāl tūli jūjū praktijoj ir turēs būti dār pa-
keitiami arba papildomi. Vienok, rodos, būsiu prādus
gana aiškiai išdēstes ir materiālā pagal tai nors apskritai
parodes. Atsirādus kitām ir geresniām, galēsime jī ī senojo
vietā statīti. Tikiu, kad aiškintu būdu mokīklose mokinant,

mūsų kalba visai kitokią reikšmę įgūtū. Daug tvirtiau ta dvąsia, iš kurios ji yra kilusi, išviraūtū gyvenime. Tautos vaikai dvąsines savo galias visiškai suglaustū vienai gyvenbės įpatbei ir inestū i žmonijā Lietuviū tautos dvąsiā, kad taptū įpatingu kultūros ir kūrības veiksmiu. *Vidūnas.*

□□□□□□□□□□ Pasaulis. □□□□□□□□□□

Mūsų laiko neramybės prasmė.

3monės ir nūdien dār vis nerimastauja. Tarsi vis dār eitū karai ir perversmai. Ir kā anākart Darbimetij aiškinau, viksta. Amerika tvirtėja prieš visā kitā pasauli. Jau tai gana daug reiškia, kad viso pasaulio auksas plūsta Amerikon. Bet, kām nebūtū aišku, kad su auksu sujungtas viso pasaulio sunkumas, visa jo nelaimė? Tai gāl ir toji iš visū kraštū šalisis ir Amerikoj susikaups! Bet ar tai ir bus? — Anglija dabar didiausiajā pasaulio dālī valdo. Bet visur to valdimo galia sviruoja. Tarsi kažki-koks gandas lēktū per pasauli. — Patioj Europoj Fransai bando išvirauti. Tiktai, kad jū žingsnius līdi tarsi įpatingi sešėliai. Fransai pātis jautia tai. Jie nerimastauja. Tvirtina savo pādētī kiek tik istengdami, o tik rodos, lig kad koks likimo nusprendimas nori visā jū darbā trukditi. — Vokia taip-gi labai nerami ir nerimsta. Karštiavimas visokiū dalikū pridirba,

kurie kaip tik silpnina tautā, kad negālī viršū gauti išminties ir doros jėgos, kurios vienos tēra geros ateities pagrindas. Berods ir yra labai daug žmoniū, kurie tas jėgas tvirtina. O gāl jos išlengvo ir pagaus viršū. Tik ligšol nedaug dār to matiti. — Rusai laukia taip-gi naujos valandos. Tūli jū sapnuoja apie galingā valdīmā, kurs vėl pavergs, kas seniau Rusijoj buvo pavergta. Bet mėginant ši laukimā, labai gerai aiškėja, iš kur jis kila. Pagedes žmogaus pasijautimas yra jo versmė. Ir todėl nieko gero iš to išeiti negālī. — Ne daug geriau ir mažosiose tautose ir valdiavose. Bet vienoj antroje gāl ir nėra tos neramybės kaip didiose. Jos todėl tur-būt ir gālī su daugiau vilties žvelgti i ateitī.

Bet iš kur ta mūsų laikū neramybė? Kalbama apie žmoniū linkimus, geidimus' ir troškimus. O jie įpatiai mūsų laiku atrodo labai peiktini. Priskaitomi jū reiškimus atskiriems vieniems

zmonēms ir laikome juos atsākoms uz jū dārbus. — Tiktai, kaip paaiškisime tat, kad beveik per visā zmonijā eina tokia nerimastis, kad visoj zmonijoj sukiles īra toks īpatingas karštumas? Dār-gi senai suprasta īs īpatingū kosmaus žimiū, kad uzeisiās toks laikas zmonijai. Įpatingos jēgos īra sukilusios pasaulije. Ir jos apsireiškia. Ira tai jēgos, kurios veikia visoj platioj erdvėje ir pat zemėje ir padangiū rutuliuose. Kas īs zmoniū apsireiškia, īra beveik vien tas pats, kas visoj gamtoj dārosi. Tik zmonēse vadiname tai geismingumu arba panašiai. Vis dėlto jis īra gamtos jēga. Ir ji apsireiškia, kaip tai leidia jos dēsniai. Ir īs zmogaus. Todėl tūliems ir rodos, tarsi zmogus negāli būti kāltinamas. Tatiau mes visumet laikomi ji atsākomu. O su pilna teisībe. Tik jis nēra atsākomas taip, kaip tai mums rodosi. Nēra jis gamintojas anū reiškiniū. Jo atsakomībē tūno tame, kad gamtos gālioms tikslā parodīti turētū zmogus. O jis to nedāro. Darīti negāli, kadāngi zmoniškoji jo galia dār persilpna īra. Toji todėl turi augti. O ji augs, zmoGUI pajautus, kad jis gamtos gāliū pavergiamas ir stumiamas ī vargus. Tuomet jis pasistengs virsū palaikīti prieš gamtā. Ir pasistengdamos jo

jēgos tvirtēs. Bet zmogus ir gāli zmoniškāsias jēgas auginti. Geriausia tai padāroma tuo, kad jis ī savo sāmone kvietia su tikru pasīsventimu visa, kas teisinga, dora, gražu. Tuomet jis pasilieka valdovu, o gamtos ir kartu zmogaus prigimties jēgos tarnais. Ir nebēra tū negražiū visokiū pageidimū ir nerimastiāvimū. Kitaip tos gālios tada apsireiškia īs zmogaus. Jos neša ī pasaulī jo kilnumā. Ir tuomet labai īra geras toks laikas, kuriuo gamtos gālios īra sukilusios. Suvaldomos, jos daug galingiau gāli zmoGUI tarnauti. O kad mes kaip tik tokiu laiku gyvename, kuriame minimos jēgos īra labai īsigalėjusuos, tai tuo mums duotas īpatingas uždavinīs. Mes, jas suvaldīdami, žimiai pakeltūme zmogaus kultūrā, atvertūme tarsi naujā zmonijos āmžīū. Įs viso to nerimastiāvimo, īs viso karstiāvimo īsauštū naujas laikas. O be abejonēs bus taip, kad tos tautos ir valdiavos žūs, kurios nemāto minimos mūsū laiko prasmēs, o tos pakils, kurios jo uždavinī spres su visu atsīdējimu.

Gresiamasis paojus.

Kaip tūli laiko žvalgai sāko, lengvai gāli užeiti Europai didi marai. Jie taip-gi īra gamtos jēgū kitimo reiškiniīs. Bet

jie ir gáli įviki, kadangi žmonės, negerai mite ir nedorai gyvenę, yra visai pasilpe. Jau paviršiais žiūrint, matyti tai iš žmonių nesvarumo. Norint pritinkamai pasitikti tariamąjį paojų, reikia du daliku atboti. Vėriausias sveiko gyvenimo pagrindas yra tikra, augsta dora, kuri apsi-reiškia drausme visame gyvenime, saikiame valgime, gėrime ir tt. Bet labai daug reiškia ir svarumas, valībumas. Doras ir valības žmogus stovi viršum viso paojaus, kurs gresia sveikātai iš kokiū-nors ligū. Kad tai tik Lietuviai pastebētū! O ne vien tai, bet ir pagal tai savo gyvenimā tvarkītū.

Gimties gyvenimo pakrikimas.

Ira tai dalikas, kurio guodiasi I visos Europos ir gāl dār ir kitos tautos. Priežastis tām yra, kaip tūli tiki, didis kāras. Ir be abejojimo, jis yra žiaurines žmones ir sukėles geismū karštumus. Gāl ir tai veikia, kad tokiām dideliām skaitui taip skaudiai zuvus, givibē pati verziasi tokiu šurkštiu būdu į aiškumą. Ir žmonės pātis nenusimāno, kaip įtraukiami į prigimties sūkurius. Lieka jiems tik griauzties, apsigėdinus savo pasielgimu. Bet rodos, ši apsi-reiškimā turime dār giliau suprasti. Jis sāršije stovi su karu, tai teisibē. Bet jis nėra tiktai

kāro vaisius. Jis ir kāras, abu yra vienas vaisius gyvenimo eigos. O toji priėjo laipsnī, kuriame žmonijos gyvenimas visiškai nori kisti. Naujā pasiekome žmoniųos āmziū. O šis āmzius, kaip, rodos, turētū būt suprantama, pasizīmi naujais abiejū gimtiū sātīkiais. Augstiausioji tū sātīkiū prasmē ligšol buvo skaidrumas kūno reikaluose, reiškia, kad nebūtū maišomos jėgos, kad kiekvienas-kiekviena skirtū savo jėgas vienām-vienai. Seniau jau o įpatiai kāro laiku ir dār rīškiau po kāro šis klausimas buvo lig visai nebesvarbus. Tarsi visai sulauzomas, sudauzomas šis žmogaus kilimo dėsnis. Līg žmonės slinktū vėl atgal. Ir tikrai tai yra žlugimas. Bet jis reiškia, kad kūno sātīkiai nebegāli tiek svarbumo turėti. Vienok po tokio grimzdimo vis randasi ir atitinkamas kilimas. O tas nebegāl senasis idėālas būti. Po tokios vėtros kūno sātīkiai nebeturi svarbumo. Ir abiem gimtim prisieina sātīkiuoti daugiau dvāsios-sielos sritij. Kitokia meilė turi viršū gauti, būtent toji, kuri nori kito žmogaus kilnumo, šviesumo, kuriai rūpi pirm viso mīlmojo žmogaus dvāsios ir sielos augimas. Pirmkol šis idėālas bus visiškai aiškėjes, senasis rodos turi platioj minioj prarasti savo svarbumā. Bet tai

nerieškia, kad ir iškilusieji turėtų mesti drausmę. Kilnesniems žmonėms pridera tiesiog žengti augštesnėn idėjan. Se-

nasis jiems yra tikrenibė. Todėl apie jį nebereikia daug mąstyti. Laikas žengti augštin. Bet visiems. Vds.

□□□□□□□□□□ Mūsųose. □□□□□□□□□□

Viriausias Lietuvos reikalas.

Nors jau Darbimetyje kalbėjau apie daliką, kurio šis on prisimenu, vis dėlto turiu dar kartoti. Lietuva yra jauna valdiava. O todėl tse pirm viso reikalinga atboti, kas yra žmonių sugyvenimo pagrindas, būtent teisingumas. Bet tą reikia gerai suprasti. Ir geru noru sunku kiekvienam teisingu būti, tai reiskia kitam ta suteikti, kas žmoniškajai jojo vertibe atitinka, arba, kaip sakoma: ka jis uzpelnis yra. Bet labai lengvai atsitinka mūsųose, kad ne to noro nera. Mat yra tūli "muzikai ponais tape." O kaip zinoma, tokie žmonės lengviau prieinami visokiems dalikams, ipatiai tam, kas Rusuose zinoma buvo, būtent kisiams. Ir teisingumas skursta. To neturētu būti. Augstiausiai valdios virai turētu su nenukreipiama valia, su tvirtiausia energie neuzgleisti, teisingumo silpninimo ir kiekvienā valdininkā be jokio gaillestio šalinti iš vietos, kurs uz kisius yra nusizenges prieš teisingumą. Berods paskalos, ku-

rios Prūsųose gal ir neteisingai keliamos, rodo net i augštesnes vietas. Nenorima tuo tikėti. Bet pasergēt norėčiau visus, kurie kaip-nors ka reiskia Lietuvos valdime, kad rūpintūs kiek galėdami pilniausiu teisingumu. Tik taip tegali Lietuva tvirtėti. Siaip ji turi griūti. Kiekvienā atsitikimā, kurs abejotinos doros yra, reikia mėginti. Augstiausios vietos neturētu vengti darbo ir dėl skatiko. Nesvarbu, ar neteisingumu didis pasidaro materinis valdiavai nuostolis ar menkas, vien tai yra siektina, kad teisingai būtų pasielgiama ir menkiausiose dalikuose. Teisingumā ir sąžiningumā auginti valdimo istaigose, tai yra rodos viriausias augstiausiųjų valdiavos viru uždavinis. — O prie teisingumo prisidēs ir darbštumas, veiklumas, uolumas. Ir taji prisieis mėginti, ar jis uztenkamas. Mān rodos, kad labai dažnai reikētu jį skātinti. Turiu labai aiškiu negeru atsiminimū iš Rusu laikū. Kad dabar tik nebūtū tokiu-jau Lietuviu valdininku ipatiai augštesnėse vietose! Tiktai su tei-

singumu ir darbštumu tvirtēja visa valdiava. Visi kiti dalīkai prieš tai labai mąza tereiškia.

Blaivybės klausimas Lietuvoje.

Buvo laikas, kuriame Lietuvoj užginta buvo svaiginantių gėralų parduoti. Per laikraštius ėjo ta žinia. Ir žįgiu Lietuva buvo stātoma Sale Siaurės Amerikos Suvien. Valdiavū, Sale Suomės ir kitū. Ir mes galėjome kuone didiuoties. Dabar girdiu, kad visa kitaip, net blogiau, negu buvusioj Rusijoje. Mat, tše karo metu valdia paliko atskiriems apskritiams drausti ar leisti alkoholo pardavimā. Dabar antraip. Apskritis gāli ir nuspresti uzdariti visas smukles, valdia iš Kauno visas vėl atveria. Būk sākanti, smukles uzdarius, girtuoklāvimas įsivīraujās. Įpatingai, kad visai tā pātī sāko ir smuklininkai! Toliau sākoma, būk valdiai reikiā pinigū, o ji daug pelnanti iš alkoholo pardavimo. Jau rodos taip tik nebus sprende valdios žmonės. Visai aišku, kad toks spresmas ėra paikumas. Didesni mokesniai gāli įplaukti į valdios izdā tik iš stropiai dirbantiū, produkuojantiū žmoniū. O alkoholas kaip tik naikina ne vien stropumā, darbštumā, bet ir žmoniū darbo galias. Valdiai imant mokesnius iš alkoholo, imama pi-

ningus iš gīvo kapitālo. Ir tuo jis nuolat māžinamas. O leisdama smuklininkams variti savo dārbā, ji leidia tautā naikinti. Ar dār neužtenka visū tū paveikslū praeities?

Mes norime Lietuviū tautos gīvenimo. Ir todėl negālime tūlėti, kad išmintingoji pradžia blaivībei išlaikiti vėl griaujama būtū. — Žinome berods, kad sākoma, ar draudiamo ar ne, žmonės vis, tiek gers. Ira tai tame pasākime keistas protas. Seniau buvo dažnai vagiama. Ir sutarė žmonės išleisti istātīmā, kad kiekvienas vagis būtū baudiamas. Kaži ar kas-nors tuokart ir sākė: Kām užgīsime vogimā, žmonės vis tiek vogs? O gāl ir vienas-kitas reikalāvo, kad leistū laisvei vogti, tada ne busiā tiek vagiama. Ne visais laikais žmonės līgaus proto ir paikumo. — Teisībė berods, kad žmonės turētū gera dariti be spaudimo. Ir kur auginami jauni žmonės, tše tai tat ėra idėalas. O valdiavos gīvenime, nors prinsipe, dalīkas tas pats, būtent žmoniū auklėjimas. Vienok reikētū ir atsizūrėti ė tai, kad kiti būtū apsaugojami. Valdīmas tuo tārpu dār nepasieka kiekvieno žmogaus. O tūlas jām ārtimus žmones ė prāgārā vertia. Tėvas girtuoklis visā šeimā gāli prazuditi. Todėl tokia jauna valdiava, kaip Lietuva, savo val-

dios ir ištátimū duodantiū žmoniū pasmerkiama mirtiai, kad ji vėl laisviai leidia smuklinikams mūsų tautā zudantįjį darbā varīti. Visiems, kurie nori savo tautos gera, reikētū tām priešinties. Kaip-nors turime išskopti iš alkoholo vergovės. Blaivininkū darbās gāl geras. Bet per mąza ĩra gerū paveikslū. Tik ištátimais alkoholā pasmerkus, išlengvo žmonės numanīs, koks nekultūringas dalīkis ĩra girtauti ir koks garbės vertas ĩra blaivus žmogus! Visa Lietuvos nepriklausomībē nieko nereiskia, kad didis jos žmoniū skaitius alkoholui vergauja. Politiikinē nepriklausomībē tegāli teisingai tekti blaiviems žmonėms, kurie nėra alkoholo vergai.

Mūsų rašības taisimas.

Ira jām visokiū bandimū ir patarimū. O iš tūlū pusiū ateina net gana karšti nutarimai esamosios rašības. Bet mėginant, kiek verta, kas siūloma geresnei rašībai, pasirodo, kad visa tai nepaeina iš kalbos reikalavimū. Matīti, žmonės nėra kalbos žinovai. Neuztenka tām atsiziūrėti ĩ tai, kaip tariama vienur-kitur, ir visai niekis ĩra noras kuo-greitiau galėti plunksnā vesti per popėriū. Jau be to perdaug rāšoma. Ne, reikia kalbos dvāsiā pazinti ir suprasti, kad ji, būdama regīma kalba,

tik truputī kitaip apsireiskia negu girdima. Bet pagrindas bus tas pats. Rimtai tuo tārpu vien dirba kaip ĩra ligšol dirbes mūsų kalbininkas Jonas Jablonskis. Jis kalbos daliū sārīšius ir sātīkius labai aiškiai māto. Ir jo darbas vis bus pagrindas visiems būsimiems pataisimams. Tik būt reikėje jām seniau truputī drāsiau zengti. Kā Petras Kriaušaitis savo gramatikoje pirm 21 metū ĩra pasākes, būtent, kad rašīdami dz turētume ir tš rašīti, reikėjo ir vīkinti. Būtume rašības nuosakume tolīn nuėje. O tše tai vieta, ĩ kuriā aš savo patarimais taikinū. Toliau tad mām svarbu ir ĩra mūsų balsiū ilgis. Matau tame tiesiog mūsų kalbos ĩpatingumā. Bet visus savo taisimus ištikrūjū pagrinduoju ta rašība, kuriā turime iš Jono Jablonskio, nebojant mąžmoziū. Rodos reikētū tai aiškiai matīti.

Keli mūsų kalbos mąžmoziai.

Mūsų kalboje atsiranda daug naujai padarītū zodiū. Ira tai suprantama. Rāšomoji kalba naudojama visoko apreikšti. Tai tām reikia zodiū. Kasdien ir snekamoje kalboje atsiranda naujādariū. Tik netinkamieji tuo jau pamirštami. O rašte jie pasilieka. Tše jie ne taip greitai išdīla. Taip tai kiti, visai netike zodiai ilgai tše dār painojas.

Vienas visai zodis ĩra perstatĩti. Jis vartojamas, kur norima pasakĩti: supazĩdinti arba pristatĩti. Bet ir sākoma persistatĩti, norint pasakĩt ĩsivaizduoti. Labai netike ir ĩra zodiai ĩs daugiau negu keturiũ skiemeniũ. Toks ir ĩs kitũ atzvilgiũ tikras delpelis ĩra zodis pasaulẽzvalga. Jo vietoje geriau bus sākant du zodiũ, gāl pasaulio supratimas. Naujã zodiĩ dirbant vis reikẽtũ pasistengti, kad, ĩsgirdus zodiĩ, nors-kaip gālima bũtũ atsekti zodio prãsme ĩs jo šaknies ar ĩs kamieno.

Zodis aš mũsũ rãstuose.

Ipatinga, kad mũsũ kalboje nereikia to zodio taip dažnai, kaip kitose, o tatiãu jis nuolatai vartojamas. Matĩti, mũsũ rašytojai dãr nemãno lietuviškai. Savo kalba šnekẽdami, mes zodiĩ aš tegãlime vartoti, jĩ statĩdami prieš zodiĩ tu, jũs ar jis, ir tt., paantrindami priešingumã. Bet nẽra jis reikalingas paprastai kalbant apie save. O visai juokingai atrodo, kad zodiũ aš prasideda visas rašinĩs, ĩpatiai, kad tãm zodiũi spaustuvĩninkai dãr ĩra pataise kokias ĩškilmes. Tuomet zodis stovi kaip kokiamẽ veidrodĩje ir — šĩpsosi. Bet kaip? Laimingas ar nesmagus ar gāl dãr kitaip. Tik ĩsiziũrẽkime ĩ dailiãjã savo raštijã! Ar ne kartais tikras....?

Daugiau manĩkime! O lietuviškai!

Alexandras Dambrauskas, vienas žĩmiausiũjũ mũsũ rašytoju, kaip ĩs Skaitĩmũ matau, jau pernai susilaukẽ 60 metũ. Amzius! O žiũrint ĩ tai, kiek surãšita, vaisingas. Daug tše mokslo. Nẽra šĩson vietos spresti apie tai. Pasĩzĩmẽjo ir savo kritikomis. Sukẽlẽ jos kartais gana nepasitenkinimũ. Pasãkẽ jis dažnai aštrius, kartais ir piktus zodus. Abejoju, ar jie buvo reikalingi. Bet daug jo ir teisingũ pasakĩta. Mano sympathẽ jãm sukilo ĩs Adomo Jagšto posmeliũ. Jie kaip tik tinka su savo pamokinantiu graziũ turiniu vaikãms ir kitiems geriems žmonẽms. O gāl, kad senai bus kiti jo darbai kitũ pralenkti, šie posmeliai liks verti, ĩsikãlti ĩ atmintĩ. Ir žiũrẽdamas ĩ bũsimus jo metus, tikiu, kad visuose jo dãrbuose vis daugiau prašvis ans širdingumas, kurs visumet gãli teisingã zodiĩ pasakĩti.

Kalba sakĩta Telšiuose atsi-sveikinant su gymnasistais.
(Trumpinta ir atspaudimui prirengta.)

Mieli draugai, mergaitės ir berniukai! Dãrbo metai dabar pabaigti. Suplaukẽte jiems ĩ Telšius ĩs ĩvairiũ žemaitijos

Saliū. Ir tad beveik kas diena susirinkote mokikloje. Teikiama jums buvo viena pamoka po kitos. Klausėtės, mokinotės. O dārėte visa — tai su noru, su atsidėjimu, tai kartais ir vangiai, gāl net su pasipriešinimu.

Gīvenote su draugais ir mokītėjais. Ir buvo visaip. Gražiai sutikote, buvote kartais ir susierzine ir susipīke, tad ir vėl atsileidot. Buvote tīlūs ir garsūs, klausėtės ir nesiklausėt, tīlėjote ir šūkavote. Buvote giriami ir barami, apdovanojami ir baudiama. Kaip kokie verpetai virėtas jūsū gīvenimas.

O iš viso gana daug išėjo. Isitiekėte, dagojote visoko, bet gāl daug ir prarādot. Vienok apskritai imant, visi jūs augote, tvirtėjote, ėgijote mokslo, visokiū ėspūdiū, visokiū patīrimū. Priėjo metū gālas. Ir jūsū gīvenimo vaisius tarsi žvelgia iš keliū parašitū zodiū ė jus. Tai vieni antri gāl abejoja, ar ėstikrūjū būtū tai ir użpelne. Gāl ir pamanīs mokītėjai nevisumet buve teisingi. Apsirikimū, žinoma, gāli būtī. Bet vis tik ten, kur neaišku, kiek mokinīs moka. Ir todėl jie nedaug sveria. Nuodugniai visā savo dārbā mėginus, prisieis kiekvienām mokiniui prisipažinti, kad jām tenka, kiek jis vertas ėra.

Nežiūrint ė šiuos klausimus, pabaigti mokslo metai jums

buvo, rodos, ėpatingesni negu kiti. ė draugijinī jūsū ir jūsū mokītėjū gīvenimā ėsipīnē ir mano asmenībē su savo dārbu. Kaip paprastai mokītėjai dāro, ir aš jums siūliau visokiū žiniū. Bet nebuvo tai vīriausias mano pasistengimas.

Savo siela ir dvāsia norėjau pasiekti jūsū dvāsiā, jūsū sielas. Norėjau sužadinti jūsuose gerus, kilnius pasirīzimus, visokias tām galias, norėjau, kad atsivertū jums platesnis, šviesesnis gīvenimo supratimas ir kad pasidarītū jums galimībē tuo supratimu ir gīventi.

Jūs, tur-būt, ir nujautėte, kaip aš jūsū ir kiekvienā pasitikau su didiausiu širdingumu, kad jī teikiau kartais pirm viso tiems, kurie kaip-nors pasirodē silpnais, ėpatiai doros žvilgsniu. Pasidārē skirtumū mano sātīkiuose su jums tik per tai, kaip jūs kiekvienas atskirai mane pasitikote, mān daugiau ar mažiau prilinkote, daugiau ar mažiau manim pasitikėjote.

Gāl vieniems-antriems ir nieko nebūsiu reiškės. Vienok dauguma bene tik atjautē gīvai, kā jiems teikiau. Teikiau su visu pasišventimu. Metāms prasi-dėjus atkeliavau. Tad atsiveikinau, nezinodams, ar dār grīšiās. Bet to labai norėjau. Jautiau jums dār daug līkes skolingas. Dabar nemāstau apie

grīzimā. O todēl labai norētiau, kad mano draugāvimas su jums būtū jums atnešes augštiausios naudos visām āmžiu.

Ne viso pasakiau, kā būtiau galējes pasakīti. Skaitīsīte dār ne vienā mano rāstū. Patīrsīte tai dār daug īs manes. Vienok atsisveikindamas norētiau nors ant greitūjū vienā dār dalikā jums paaiškināt.

Labai daug jūs mār sukēlēte dziaugsmo. Daznai mār teko jums pasakīti, kad ī jus ziūriu, kaip ī Žemaitijos ziedā. Ir tada rāgināu to nepamiršīti. Sakiau, kad reikētū visumet pasistengīti atītīnkamai ir gīventi. Daug jūs turīte asmens grozībū ir gerībū.

Žīmus pirm viso mār buvo atskīrū mokīnīū saviškumas. Beveik kiekvienas aiškiai parodo, kad pats sprendīa ir veikia atītīnkamai, kad stovī visiškai ant savo kojū. Bet ir visa dāro savā īp. Visumet īra pasīrīzes savo teisēms gīnti. Kartais berods ir tuomet, kad tām nēra pāgrīndo.

Saviškumas ir kas su tuo susīriša, īra labai naudingos īpatībēs. Vīen su jomīs Lietuvīai īslīko Lietuvīais. Bet jos ir padārē, kad mūsū žmoniū kiekvienas savaīp gīvena, kad jis daznai neatsīzīūri ī draugījīnī gīvenīmā.

Senīau tām gīvenīmui nebuvo reikalīngas atskīro žmogaus no-

ras. Draugījīnis gīvenīmas buvo tvarkomas īs "augšto." Keliū, būtent valdantīūjū valīa nustātē žmoniū sātīkīus. Žmonēs tai vāliai buvo tik dalīkas, ī kurī nereikējo daug atsižvelgtī. īs patīū žmoniū nebuvo laukiama draugījīnīām gīvenīmui sāvīško ir aktīngo pīsidējīmo.

Dabar vīsa īra kitāip. Mūsū laīkas kaip tik reikalauja, kad vīsi žmonēs kurtū ir tvīrtīntū draugījīnī gīvenīmā. O tām reikīa īsaugīnti visokias īpatībēs. Tām reikīa ir pātī sāvīškumā pītrauktī ir tīnkamu padarītī.

Tēvuose augdamas, jau vaīkas gīvena īpatinguose draugījīniuose sātīkiuose. Tik tie sātīkīai nēra žmoniū vālios, bet līkīmo, kūrībos nustātīti. Nīekas negāli padarītī neesamu, kad jis vaīkas, o kitas asmuo jo tēvas, motīna, brolis ar sesuo.

Kitāip jau mokīkloje. Berods ir tše tvarka nustātīta. Mokītojai parīnktī be mokīnio atskīlausīmo. Bet mokīnīs gāli pasīrīnktī mokīklā. Jīs savo valīa, kartais rods ir tēvū vertīamas, stojā ī mokslā, ī draugījīnī jos gīvenīmā. O tada draugījīnīai sātīkīai beveik vīsiškai dera īs to, kokie īra mokīnīai, kokie īra jū norai, kokīos jū īpatībēs.

Malonu mār labai buvo pastebētī, kad jūsū norai, apskīrītai īmant, labai īra gerī. Bet netu-

rētūme tuo tenkinties. Gāli būti dār daug geresni. Ir turētū dār daug uoliau apsireikšti veikimu. Bet tikru veikimu, tai esti tokiu, kurs ir tvirtina ir augština draugijinī mokīklos gīvenimā. "Taip tai jūs prisiruošite mokīkloje ir viešām draugijiniām, būtent tautos, valdiavos gīvenimui.

Tuo tārpu mokiniai su mokītojais bendrai siekia beveik vien tiktai mokslo tikslū. Platījie auklējimo uzdeviniai dažnai pasilieka vos-ne-vos atboti o dažniausiai sprendiami ir tik visokiais spaudimais, net bausmēmīs. Taip īra apskritai mokīklose. O draugijinis mokīklos gīvenimas turētū toks būti, kad vienas kitām, mokiniai ir mokītojai, nuolatai būtū viliojimas augti ir tvirtēti visame, kas grazu, teisinga ir gera.

Labai mār patiko, kad mokiniai mār nekumet apie viens kitā nepapāskodavo nieko blogo. Nors dažnai pasivaikštiodamas su vienu kitu, klausinēdavau apie kitus. O tik dār nēra tai teigiamasis draugijinis apsireiškimas. Jis buvo dažnai tik uztīlējimas to, kas bloga. Reikia būtīnai taip gīventi, kad kiekvienas savo paveikslu suskātintū geriausiai kītojo linkimus ir pasīstengimus.

Taip pasielgia paprastai geri draugai. Artimesniū draugāvimū

pasidāro savai me mokīkloje. Jie pareina īs širdies prilinkimū. Taip vis turētū būti. Nerekētū kito ieskoti. Bet jūsuose īra ir dār kitoko.

Kaip rodos visose Lietuvos gymnāsēse, taip ir šīson tūli mokiniai īra susidēje ī dvi draugiji. Viena tai Aušrininkai, kita Ateitininkai. īs tūlū ātzyvilgiū toks draugijū steigimas mokīklose īra daītkas labai abejotinos vertībēs. Bet kaip mār teko maīti, tiedvi draugiji ne be svarbumo. Ir jose prisiruošama draugijiniām tautos gīvenimui.

Labai pastebētina ir tai, kad jūsū draugijose pasirodo tiedvi srovi, kuri-dvi žmonijoje daug reiškia. Vieni žmonēs nori gīventi su savo atsakomībe, antri laikosi padavimais, glaudiasi prie autoritū. Anū auginamas daugiau saviškumas, bet jiems ir greitiau prisieina klaidioti ir nukesti. Šīson nēra tiek sāviškumo, bet ir nēra tiek klaidiojimo paojaus.

Toki tai ir jūsū dvi draugiji. Katra turi savo svarbumā. Tik tasai mažēja labai tuo, kad pagal tiedvi draugiji Lietuvos jaunimas daug peranksti skīla ī dvi dali.

Palaima, kad Telšiū Aušrininkai ir Ateitininkai gana grazioj sāntaikoj vieni su antrais gīvena. Taip tai šīs skilimas dār ne daug reiškia.

Kitas jau dalīkas, kad ir politiķos klausībai pradeda tose draugijose veikti. Politika īra dalīkas tū zmoniū, kurie niekaip nepriklausomi gāli dalīvauti valdiavos uzdeviniuose. O supraskime, kokiose padētfise mokiniai gīvenal

Be to mokiniai turi labai daug dārbo su īsīteikimu pagrīndīniū zīniū, zinoma ir tokiū apie draugijīnī gīvenīmā ir jo dēsnius. Tām īra teikīamos tikros pāmokos. Kaip tik mokiniai pradeda polītikuoti, ir nebelieka laiko patiām mokslui. Be to dār labai lengvai īsauga nusi-stātīmas, kol dār nezinomas pats dalīkas, kuriām nusi-stātoma. Taip tai jaunose dienose pasīdāro klaida, kuri kartais visā āmziū nebepeatsoma.

Gālīma berods su nauda ir tose draugijose apie polītikā pasīšnekēti kaip apie kitus mokslo dalīkus. Tik per lengvai polītika sukēlia karstiāvimā. Todēl, bet ir dēl kitū dār priezastiū patartina ir tose mokīniū draugijose vis ziūrēti ī augstīausiāji draugijīnio gīvenimo tikslā, būtent kaip suzādinus draugū jēgas zmoniškām gīvenimui.

Tuomet visi apsirīkīmai pasītaiso. Ir toliāu turētū abi draugiji, kiek tik īmanīdami pasīstēngti, kad viena antrājā pralenktū geru

pāveikslu. Kaip ātskīras mokīnīs kitām turētū d rēti jo pakīlimui, taip ir viena draugija antrājai.

Taip tai ir tiedvi draugiji Selptū draugijīnī visos mokīklos gīvenīmā ir tuo gelbētū jos tikslā prieti. Abi draugiji bus tik tada tikrai girtīni, kad jū draugai pasīzīmēs priēs kitus didesniū stropumu, mandagumu, sāzinīngumu. Kad neapsīreiks īs vienos arba antros koks draugijīnio gīvenimo gīrovīmas, bet jo tvirtīnīmas, gāl ir taisīmas.

Katra draugija turētū īs savo nariū reikalauti, kad ī jā īnēstū visa, kas grazu, teisu, gera ir nieko blogo, o visa-tai īnēstū tad ir ī mokīklos gīvenīmā. Neturētū būti jokiū netikumū, jokiū melū, jokiū apgavīmū (īr pamokose), jokiū suktībiū.

Visi tie dalīkai īra mokīniū draugijū uzdevīnīs. Daug galētū tse tiedvi draugiji padarīti, kad minētiejie dalīkai nebūtū mokīniāms niekai, arba net blogiejie dārbaī pasīdīdīavimo priezastīs. Rodos nesunku suprasti, kiek tada reikstū tokīos mokīniū draugijos. Visai tikslīngai būtū dīrbama mokīklos gīvenimui ir tuo apskīrītai draugijīnīām zmoniū gīvenimui gerīnti.

Bet īra toks dārbaī uzdevīnīs ir kiekviēno mokīnio, kurs ir nēra prisīdējes vienai antrai draugijai. Ir ātskīras mokīnīs

gāli savo pasistengimu tvirtinti ir augstinti draugijinī mokīklos gīvenimā.

Tuomet mokīkla daug daugiau naudos atneštū tautai. Jau mokīkloj kiekvienas su savo īpatīgumu, su savo sāviškumu būtū tarsi ramtis draugijinio gīvenimo. Be abejonēs tūli mokīklos dalīkai bus taisītini, īpatiai sāntīkiai tarp mokiniū ir mokītojū. Sāviški žmonēs labai lengvai pamāno, kad reikiā nuodugnīai taisīti, reikiā griauti. Bet kaip visi gīvi dalīkai, taip ir draugijinis gīvenimas nēra taisomas īs pavīrsīaus, bet īs dvāsinēs pusēs.

Todēl tokie ir turi būtī mūsū pasistengimai. Jie turi rūpinties mūsū širdies ir sielos īpatībēmīs. Kuo-doresnis bus āt-skīras žmogus, tuo geresni būs ir draugijiniai jo sāntīkiai su kitais. Ira tai teisībē, kuri stovi viršum visū abejojimū. Sīto reikia todēl pirm viso siekti. Ne sāviškumas kenkia draugijiniām gīvenimui, bet tai, kad jis nesirūpina gana augstīausīais žmogaus klausīmais.

Nelaukime gero paveikslo īs kitū! Nei-gī īs tū, kurie jums jī teikti turētū. Niekumet nesakīkite, kā-nors padirbe, kad kits dār blogīau pasielgīās negu jūs. Ir nesīteisīkite sakīdami: Kad

tas taip dāro, tai ir mān taip darīti valīa. Ne, mieli draugai, kiekvienas turētū pasistengti apsireikšti vien žiūrēdamas ī tā, kurs kilnesnis īra uz jī, ir pagāliāu ī tai, kā liepia pati sāzinē. Tai īra tikriausias sāviškumas. O tas ir kuo-gerīau tvirtina draugijinī gīvenimā. Kiekvienas mokīnīs turētū tik apie tai māsītī, kaip su jo gīvenimu visa mokīkla pagrozētū, pagerētū.

Tā aš jums dār pasakīt norējau. Dabar baigdamas, paantrīsiu tai vaizdingai kalbēdamas apie tā pātī dalīkā. Dažnai gīvenimas palīginamas ī giesme. Įstīkrūjū jame ir girdimi visokie garsai. Jis bus kuo-malonesnis, kuo - daugiau jame skambēs grāžūs balsai. Kiekvieno žmogaus gīvībē īra gīvenime balsas. O jo vāliāi paduota jī taisīti. Todēl rūpinkimēs, kad jis būtū gražus, skambus. Kad mūsū īsipīnimas ī gīvenimā keltū jo gražumā, bet ne jo negražumā. Pātīs mes īs gīvenimo īsgīrsime, kā ī jī nesīme.

Rodos mane suprasīte. Numanīsīte, kokī balsā aš īnešīau ī šios mokīklos gīvenimā. Atmintīj gāl skambēs šīs laikas jums kaip giesmē. Naujiems metams vėl susīeidami tur-būt pasīgesīte manes. Bet tad atsīmīkite to, kas jūsū sielose dabar skāmba, kā jūsūose aš suzā-

dinti norējau. Neleiskite tām nutilti! Tada jūs savo gīvenime visumet išgirsite, kas paējo iš mano širdies, iš mano sielos. O taip tai liksime visumet viens kitām artimi.

O dār daugiau. Pasišveddami tokiu būdu augštiausiām žmogaus idėalui, visas mūsų gīvenimo supratimas viirs kitokiū. Mes pradėsime numanīti viso gīvenimo pagrindā. Mus pasieks palaiminimas iš Augštībės. Ir

išgirsime amžinībės aidā. Jis pagaus mūsų širdī neapsakomu skambumu.

Per mūsų širdies stīgas plūs ta grožė, malonė ir išmintis, kuriā meile vadiname. Ji īra viso draugijinio gīvenimo pagrindas ir tikslas. Jai gīvenkime ir jai tarnaukime! Tuomet mes niekumet nesijausime apleistais. Visumet būsime palaiminimas visiems, su kuriais gīvename.

Vidūnas.

□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ **Pasikalbėjimai.** □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

B. J. Arg gālīma ir kokiu būdu išgīdīti viengalės žarnos užsidegimā jos neišpiovus?

Sāko, gālīma, ir kad nereikiā išspiaudinti. — Priežastimi šios ligos laikoma žarnū vangumā. Šis vangumas paeinās iš tūlū priežastiū: pav., žmogus permažai pasijudines ir netinkamai mites. Vālgoma daug mėsos, kiaušīū, smulkios duonos, ir tt., o reikia vālgīt veikiau stambios duonos, visokios rūšies vaisiū, daržoviū, šviežiū bulviū. Labai patartini ir nevirti valgiai: salotos, tomātai, agurkai, morkai, žali, neišnoke žirniai, ir tt.

Liga apsisāko staigiu skaudėjimu žemai pilve dešinėj pu-

sėj, po greito ėjimo arba sunkio dalīko kėlimo. Viduriai sustoja. Ir dažnai širdī pīkīn, tarsi vemti reikėtū. Karštis užeina ir pasieka augstā laipsnī. Plasta labai greita, nors ir praėjes būtū smarkiausias drugīs. Skaudėjimai didėja, veidas blogėja; randasi pūliū pilvo plėvėj. Toji tai užsidega. — Bet skaudėjimas dešinėj pilvo pusėj ne visumet īra zenklas šios ligos.

Patariama tuojau atsigult, kad liga jautiama. Gulēt reikia ant nugaros. Rūpinties grobū tuštėjimu — bet gulint. Geriausia tām, sāko; maži muilo smoteliai, kurie iš užpakalio ī grobā ikišami — trumpais laikotarpiais. Skaudėjimui tildint, reikia uždėt ant pilvo vālandai ar ir ilgiau

iš kārsto vandens išgreztā skārā. Tā nuēmus, drungniu drēgniu audimu pilvā apvīniuoti ir palikt taip-gi vālandā, īpatiai, kad tai smagu. Miniau neuzdēti ledo. Jis gijimui kenksmingas. Toks ir īra morfiūmas bei opiumas. Grobo 'nurimimas geriausiai pasiekamas drēgnia šiluma.

Pirmas dienas reikia ligoniui po saukstā duoti šālto pieno. Ne daug. Po keliū tokīū badējimo dienū jis gāli gauti daugiau, bet tik skīsto valģio. Nemenant saldaus pieno, rūgusio ir putruliaus, dār avizū, mieziū kropū ir rīsiū sriubos, vaisiū sīvū ir vaisienēs.

Pradedant kelti, nereikia daug vaikštioti.

Kad uzsidegimas nuguldītas, kartais dār jautiomas skaudējimas pasijudinant arba ir vidurius īstuštinant. Paeina tai iš nesveikumo liekanū. Jos dingsta, nuogām atsigulus saulēj, arba sēdint kārštam vandenīj arba uzdedant ilgesniām laikui ant pilvo kārštas šlapias skaras.

Īspiauti grobģalī nepartatina.

Šmogus pasilieka visām āmģiui negalingas. — Tokie tai īra prof. dr. Šchönenbergerio patarimai.

Mok. Kaip sustabdius kraujo tekējimā iš nosies? — Kaktāraištius kuogreitiau atleisti. Tad ramiai atsikolus galvā ī uzbekalī atlošti. Rankas iš abiejū pusiū ant viršūgalvio dēti ir giliai, bet ramiai kvēpuoti. Tik ne snīpsti. Kraujui nesiliaujant, naudinga sprāndā šāltu vandenimi šlāpint arba ant jo uzdēti skārā pamirkītā šaltame vandenīje, ir po trumpo laiko naujai uzdēti, gal pakaitomis su karštais tokiais uzdējimaiis. — Kiti pataria ī nosī īkišti vatēs (neverptos bovilnēs) kamštelī, arba rankā tos pusēs, iš kuriōs kraujas teka, augštin īskelti. — Mokiniāms dažniai iš nosies kraujas bēga, kad jie, prisiveike mokindamies, staiga dārbu liaujas. Tūliems kraujas lengvai mušas ī gālvā. Tām īsvengti, partartina, negerti kafos, tijos, alaus, ir tt. Dažnai vaikštioti basām. Dažnai kojū kelius šāltu vandenimi apsilieti. *Vds.*

o o o o o o o o o Mūsū raštija. o o o o o o o o o

Lietuvos Svietimo Ministērija mūsū raštijoj labai daug reiškia. Labai uoliai ji stengiasi tautai, īpatiai mokslo einantiām jaunimui reikalingiausias knģgas suteikti. Bet ir kitaip ji rūpinasi Lietuvos Svietimu. Ir

nemenkâ dârbâ atliko trumpu laiku. Bet kartais jos sritise pasirodo dalikai, kuriais ir turi stebêties, ir kuriuos praleisti su tîlêjimu negâlima.

1. Si pavâsarî buvo Berlîne ginšas tarp Vokietiu rašytojo p. H. Sudermanno ir naujojo valdiavos teatro vedêjo dël stâtimo Sudermanno veikalo: Glück im Winkel. (Laimê uzkampîj). Minimas vedêjas nenorêjo leisti vaidinti tâ veikalâ. Dalikas tâpo paduotas zinovû teismui. O tasai stojosi vedêjo pusên. Ipatingai prasitarê vienas tû teisêjû. Sâkê, kad esâ ir tokiû zmoniû, kuriuos patenkinas ir toks kaip sis p. S. veikalas. Todêl reikêtû jî vaidinti. Taip maz-daug râšê rodos š. m. Geguzio mên. Berliner Tageblatt. — Toliau: Siais metais išêjo naujas râštas apie naujâjâ Vokietiu raštijâ: Die deutsche Literatur der Gegenwart, H. Haessels Verlag Leipzig, garsaus literatûros zinovo prof. Adolf Bartels, kuriâm labai rūpi dvâsinis Vokietiu tautos tarpimas. Sis mokslininkas toj knîgoj (16-psl.) pagîre p. Sudermanno gabumus sâko baigdamas: "Bet apie tai, kad jis pagaliau nieko, kas verta îra, nêra suteikes Vokietiu tautai, bet priešingai jai daznai buves kenksmingas, nebêra abejonês." — Toliau: Mums Lietuviâms p. Sudermannas îpatingâ garsâ sukêlê savo iš meno âtzyvilgio labai gražiai papâsakotomis Apîsakomis (Litauische Geschichten). — Patariau todêl ministêrijai leisti versti tik tuos p. Sudermanno veikalus, kurie pripazinti jo geriausiai. — Bet, kaip kur-nors skaitiau, si ministêrija kaip tik spausdina p. Sudermanno Glück im Winkel. Mat, kas Vokietiaûms netinka, kas jiems kenksminga, tur-bût Lietuvai îra labai reikalinga.

2. Svetimo ministêrija leidia Skaitîmus, mêneseinî literatûros laikraštî. Nespêjau dâr visâ pasiskaititi, kas tše pranešama, bet perskaitiau tûlus râšinius apie Mûsû râštus. Pasižîmêjo mân îpatiai p. B. S. rašiniai. Nors

ir kitū darbeliai pasilieka daug skolingi ministêrijos leidiamo laikraštio rimtumui, bet kâ B. S. surâšo tik jau mâžumâ labai îpatinga. Pasiziûrêkime, paveikslui, 5-Mai-ronio Pavâsario Balsû leidimâ ir pasiskaitîkime, kâ B. S. 1-Skaitîmû knîgose îra parâšes! Rodos tûliems aiškês, kâ reiškia B. S. rašiniai. Arba jeigu imtûme ir tik ant-raštî ir obalsî râšinio apie Adomo Jagšto Rudens Aidas! — Ira tose knîgose, apie kurias jis râšo, tikrai to, kas nepagirtina. Bet îš grûdelio B. S. padâro kâlnâ, îš adatos priskâldo visâ vezimâ. Ir todêl jau kartâ Darbîmetîj rašiau, kad atrodo, lîg B. S. vien savo nekantâ apreîškia. Ir kitî jau pastebêjo tû rašiniû netikumus. Bet rodos, nepataikê, kas îstikrûjû Skaitîmâms atbotina. Klausimas turêtû bûti ne tas, ar aštriai ar svelniai "kritikuota," bet kâ teikia tokie rašiniai tautai. Mat, ministêrija leidia Skaitîmus. Nêra jie privatinis râstas.

Pagaliau 5-knîgose susilaukiau ir aš pono B. S. Lîg ir nebûtû jo rašinij apie mano veikalâ tokiû negraziû zodiû kaip kitur, bet uþ tai jis kuo-aiškiau parodo tojo pobûdî, tojo prâsme. Râšo B. S. apie mano Jûrû Varpus. Antraštîj vadino juos "komêdija." Veikalo turinî jis nê nebando paliesti. Râšo apskritai apie mano veikalus ir paduoda tad maþmozjus îš Jûrû Varpû. O labai žîmiu bûdu. Prâsime jo râšinî ramiai pasiskaitîti. Atsisâko B. S. "nuo Vidûno mystêriôs îvertinimo." Bet gana dažnai târia, kas mano žinojimâ ir galêjimâ ir pâtî veikalâ menkiausioj Sviesoj parodîtû. Ir târia net neteisibês zodius, Sâko, paveikslui, kad 3-puslp. pasakîta, kaip vaidîkloj baldai turi bûti sutvarkîti, o Jûrû Varpû vaidîklose visai nêra baldû. Sâko, beveik pusê vaikalo spausdinta smulkiu raštu su aiškinimais, kas turi atsitikti, ir tt., o žvilgis î knîgâ visai kita parodo. Sâko smêklos îslendantios, ir tt. Sâko, bûk mane visai paviršutiniški

dalikai (pasiskaitikime!) vertiã vienã veikalã vadinti mystêre, kitã komaida, ir tt. tarsi mano kazi-koks suprãtimas. Sãko, aš prieš visã paprastã zinojimã savaip pasielgiãs, vadindamas tulus savo veikalus mystêrêmis. O aiškina, kas bûk esanti mystêrê. Žvilgis ir tik î Graikũ kalbos zodĩnã parodĩtũ, kad zodis mystêria reiškia tiek, kiek mĩsũ zodis slêpinĩs, toliau tad: slêpinin-gasis mokslas; pagaliau: apeigos, kurios šĩ mokslã skelbia. Kad amžiũvidis drãmas su turiniu, imtu iš Biblijos, vadino mystêrêmis, tai buvo naujas dalikas. Senovês mystêrês dãr šiandien nesuprastos pilnai. Bet tiek numanu ĩra, kad jos vaizdãvo pasaulio ir zmonijos evoluce. Tai kã reiškia, kad p. B. S. rãšo, tarsi aš apie visus tuos dalikus jokio supratimo neturĩs, bet jis pats pilnãjĩ? Iš kur tãm ima tiesã? Visai sutinku su tuo, kad veikale ĩra netobulumũ, kad jis nepatraukia skaitĩtojũ paprastu bũdu. Bet žiũrint ĩ idêjinĩ turinĩ, Jũrũ Varpai stovi mĩsũ raštijoj pirmoj eilêje. Kad jie nepagauna p. B. S., ne mano kaltê. Bet kaip gãli p. B. S. manĩti, kad tautai svarbu, ar jãm veikalas patinka ar ne? Nerašiau to veikalo p. B. S.-ai. Rašiau jĩ tiems, kurie tãm pribrende o ne vien esamiems, bet ir bũsimiems. Aiškiai matĩt, kad B. S. nesistengê veikale kã-nors surasti, bet labai pasistengê parodĩti, kad jis niekis.

Gãl taip ir gãlima kartais padarĩti. Aš nei vienãm to neginu. Mano veikalãms nekenkia joks išpeikimas. Kã kiekvienas sãko ir dãro, ĩra jo zinojimo, jo proto ir jo doros reiškiniš. O todêl, kad kas-nors surãšo kokĩ šmeižtã, mãn terũpi dvãsinê to zmogaus padêtis, ne mano pagerbimas. Todêl ir visai nebũčiau atsizvelges ĩ tuos B. S. rãšinius.

Bet dalikas šišon visai nepaprastas. Skaitĩmai nêra privatinis leidiniš. Už p. B. S. stovi p. Vincas Krêvê.

Jis redaguoja Skaitimus. O jis, tur-bût, nežino, kokio tikslo turêtû siekti rašiniai apie mūsų raštus. Ir jis nėra mâtės, kokî tikslâ šitas p. B. S. rašinîs turi, arba, jeigu mâtės, sutikes. Todêl ir jis uz jî atsâko. Toliau uz p. Vinco Krêvês stovi Svetimo ministêrija. Pastebêkime: Svetimo ministêrija. O uz jos tautos atstovîbê ir todêl visa tauta. Išeina, kad p. B. S. râšo vardu Svet. ministêrijos ir pagaliau visos tautos. Ir p. B. S. nutarimas îra tarsi tautos nutarimas.

Dabar pasiskaitîkime mano Jûrû Vârpus ir B. S. râšinî. Ir pamâstîkime, kas tûjû bûtû naudingiau pasiskaitîti. Bet ir pamâstîkime, kâ neša î tautâ mano Jûrû Varpai su savo îdêomis ir kâ p. B. S. rašinîs! Kartâ pats p. B. S. râšê, bûk 5-Pavâsario Balsû leidimas demoralisuoja Lietuvius. Jis râšê apie negerâ knîgos papuošimâ, sukeisdamas aisthêtikos su doros dalîku. Bet jis jau kelintâ kartâ gamino râšinius, kurie neša su savimi îpatingo žmogaus pâžîmîus. Ir negâlî bûti abejonês, kaip jie veikia žmones. Tai, tur-bût, îra Svetimo dârbas. Tâm duoda tautos atstovîbê piningus!

Kaip atsakîs Svetimo ministras prieš histore? Ar neužteko, kad jaunas dâr niekuo kitu nepasižîmêjes žmogus jau kelis kartus nusidêjo prieš kitus rašytojus? Gâl skaitîtojû vienas antras ir pasidžiaugê drâsiu žodiu! Nieko nesakîčiau prieš tai, jeigu tai bûtû atsitike bet-kokiame laikraštîj. Bet kad Svetimo ministêrijos leidiamasis naudojamas pašiepoms spausdinti, rodos tai tik Lietuvoj têra gâlîma. Tur-bût, tše dâr nenumanîta, kâ Svetimo ministêrija reiškia.

Kas šiaip, kad ne jî turêtû paradîti, kaip dirba ir râšo îsauklêti, apšviesti, rimti žmonês. Rodos Svetimo ministêrijai prisieitû atsverti, ar îstikrûjû tûlû rašytojû, kaip ir mano râšimai, ar p. B. S. papeikimai îra mūsų

tautai naudingesni. Bet gál ir tautos atstovíbê sugebês tše tarti zodí. Jau rodos augstiausias laikas, kad apsvaige žmonês nezemintû valdios autorito jos patios laikraštije.

Apie pátí p. B. S. dâr pasakísiu, kad jis rodos gana gabus satyroms rašiti. Tik turêtû miklinties, ir jis gál pasiektû Hellênû komaidû rašitojo Aristofanio garsâ. Pradia jau padarita. Mat, Aristofanis bandê Sokratí pašiepti. Tik Hellênai dêlto net gerâm jo veikalui nedavê lauro. Bet Lietuviai ne Hellênai. Ir p. B. S. ir nerâšo komaidû, bet pamflêtû, o Lietuvos Svetimo ministêrija p. V. Kr-ei atsákant, tâm leidia savo Skaitîmus.

Vidûnas.

3iburelis, vaikû laikraštis. Leidêjas A. Giedraitis Jurbarkas Naujoji gatvê nrs. 4. — Kâ pirmame Darbîmetij rašiau, atsakîdamas î klausimâ, ar vaikâms reikalingas laikraštis, ir dabar tegaliu kartoti. Trumpai pasâkius šitâ reikêtû taip suprasti: Vaikû sielos reikalauja, kad bûtû tiesiog pasiekamos gîvo paaugusio žmogaus. Râstas tik têra silpnas tâm târpininkas. Toliau: Laikraštis savaime patraukia î paviršutiniškumâ, todêl ir priešingai veikia auklêjimui. — Bet ten ir pasakiau, kad tokio laikraštio naudingumas derês iš to, koks îra rašitojas-leidêjas. O dabar pasižiūrêjes 3iburelî ir jo râšinius, matau, rašitojâms dârbas paeina iš širdies. Ir ne vienas rašinelis, apîsakelê arba dainelê îra tikras turtas vaikû skaitîmui. Berods nêra visi rašiniai lîgios vertîbês. Geru, rodos, vadintinas 1. numerio rašinelis: Kalêdû rîtâ; 2. nr. Giliau kasi, daugiau rasi, Dievo 3ibureliai, Senuko teisîbê; 3. nr. labai grazus îra vertinîs Elnelis; 6. nr. Nesusipratimas, Garsius ir Rainius; 7. nr. Sveiki sulauke Sventû Velîkû; 10. nr. Aklas Senelis, ir tt. Apskritai sâkant: graziai papâsakojama. Bet kartais išeina ir visai

lêkštai, paveikslui: 9. nr. Prie Nāmuno, 10. nr. Lazības ir tt. Abejotinos vertībēs īra toks rašīnīs kaip 5. nr. Baltoji. Toks gīvas skerdimo aprāšīmas tikrai netinka vaikāms. Laiškai, kurie randasi kartais, ne vis īra kūdikiū rašīti. Paveikslui 7. nr. pabaiga: Laiminga, grazi Lietuva. Jā Dievas globoja. Dzjaugkimēs! — Dainelēs beveik visumet apreiškia grāzū, švelnū jausmā; eilēs īra grāzios, protingos. Paveikslui, 1. nr. Klevelis, 2. nr. Saulelei, 3. nr. Pavargēlis ir berniukas, 5. nr. Vaikeliui, ir tt. Gālīma bus vēliau skaitīmo knīgai īš šio laikraštio daug pasirinkti.

Krislelis, īš Namuno. Jagomasto spaustuvē Tilzēj. — Ira tai lyrikos rinkinīs, kurs susideda īš eiliuotū ir neiliuotū poēmeliū, daineliū. Bet visur jautiama tikra lyrika, kaip jos liaudies dainose randama. I tokiā knīgele, rodos, reikētū akīliau atsižvelgt. Tik imkime ir šitā prādiā: Pinu dainele īš rūpestelio, tariu žodelī īš skausmuzelio. Vds.

□□□□□□□□□□ **Rinkinīs.** □□□□□□□□□□

Žibuklēs.

*Žibukliū kvāpas ore plauko,
nors pievoj jū ir nematīt.
Naktis nusviro jau ant lauko.
Žibukliū kvāpas ore plauko . . .*

*Naktis tīlioji žino daug ko,
Bet ko? — Negāli pasakīti . . .
Žibukliū kvāpas ore plauko,
nors pievoj jū ir nematīti . . .*

Kazys Binkis, Eilēraštiai.

Paskutinė.

*Ji atėjo paskutinė
mano sodo aplankītū
taip tiliai, lėniai, išlėto . . .
Mediai ošė nusiminė.*

*Lâpai patilomis krito.
Priminė jai, kad tîlētū.
Kad tîlētū taip kaip aš,
Taip kai lâpai prieš nukrisiant.
Patîlėjo.
Paziūrėjo.
Sîptelėjo.
Ir išėjo.*

*Tiktai mediai, tiktai vėjas
ûžė vieni nusimine
ilgâ maldâ vakarine.
Lâpai patilomis krito.
Ji išėjo paskutinė.
Metas vartai uzdarīti.*

Kazys Binkis, Eilėraštiai.

Norėjau dainele padainuoti.

*Norėjau dainele padainuoti, savo meilės ir sielvartos
dainele. Bet . . . puse kelelio nuėjau, o dâr nieko nepadai-
navau. Visos mano mintelės, kaip debeselio miglėlė, vėjui
pakilus, išsiblâškė.*

*Tai tu, vėjeli, kaltas, kad mân visâ keletî pûtei, za-
liâsias zoleles lenkei, Salikeliû medelius judinai, tamsiuo-
sius debeselius varinėjai, î kuriuos aš nusižiūrėjau, kuriuose
mano mintelės svajonelės skendo.*

*Tai tu, elgeteli, kaltas, kad mân priešais atėjai, kad
mano minteles svajoneles su savim nusinešei.*

*Ir nepadainuosiu jau dabar savo meilės ir sielvartos
daineles, nēs jau daugiau, kaip pusē kelelio nuėjau o dār
nieko nepadainavau, ir mano mīntelēs, kaip debeselio
miglēlē, vėjui pakilus, išsiblāškē.*

Krislelis, 18 Nāmuno

Visi mes valdovai.

Poēmas iš drāmos Tamsaus kambario karālius.

*Visi mes esame valdovai
mūsū karāliaus valdiavoj.*

*Jeigu taip nebūtū, kaip galētūme ir lūkēti
jījī savo širdīj pasitikti!*

*Mes veikiame, kaip norime,
tatiu dārome tik vis, ko jis nori.*

*Neesame grandiniu pririšti
prie pakojū vergū valdovo.*

*Jeigu taip nebūtū, kaip galētūme ir lūkēti
jījī savo širdīj pasitikti.*

*Mūsū karālius mūsū gerbia kiekvienā.
Taip, mat, gerbia save pati asmenībē.*

*Joks vargas negāli mus apkālti,
negāli apsupti melo pīlimais.*

*Jeigu taip nebūtū, kaip galētūme ir lūkēti
jījī savo širdīj pasitikti.*

*Mes vargstame keliui susirasti,
ir taip jījī priename pagaliau.*

*Niekumet negālime pragaišt
tamsios nakties bedugniuose.*

*Jeigu taip nebūtū, kaip galētūme ir lūkēti
jījī savo širdīj pasitikti.*

Rabindranath Thākur (Tagore).
Versta iš Vokietū kalbos.

Nieks nemāto.

*Oi nieks nezino,
nieks neīziūri,
kas dugne Namunelio:
ar rūdīneliai,
ar akmeneliai,
ar šviesūs smiltīneliai.*

*Oi nieks nezino,
nieks nenujautia,
kad širdīje susopo:
Ar didi meilē,
ar grāzios mintīs,
ar vargas, sielvartelē.*

Krislelis, 18 Nāmuno.

Fausto sālīga

po kuria Mefistofelui zāda tekti.

*Kad akies mirksniui aš sakīsiu:
Uztruki dār! tu toks grazus!
lai tu mane tad surakīsi,
lai gālas mār priējes bus!
Lai mār mirties varpai tad gaudia,
lai tau tarnība bus baigta,
sustojes laiks mār lai nebsiaudia,
išbēgusi bus valanda!*

Goethe (Faust I dalis 3-reg.)
Vertē Vds.

Friedrich Nietzsche, **Taip tārē Zarathustra.** Zarathustros prakalba.

(3iūr. Darbīm. nr. 1 ir 2.)

III.

Kada Zarathustra atējo ī artimiausiā miestā Sale giriū,
jis rādo tše daugībe zmoniū susiējusiū rinkoje: nēsa
buvo jiems prižadēta parodīti zmogū, kurs augštai ant
virvēs šokinēs. Ir Zarathustra kalbējo zmonēms šitaip:

As mokinu jus pažinti Augštībēs zmogū.¹⁾ Zmogus²⁾ ģra dalĳkas, kurs turi bŭti apveikamas. Kiek jŭs pasi-
stengĕt jām apveikti?

Visi ģĳviai pakŭrĕ kĀ-nors, kas augstiau jŭ ģskilo: o jŭs
norite bŭti ģtslŭģiu sitame didiame potvinĳje, norite veikiau
ģrĳzti atģal pas ģĳvulĳ negu apveikus zmogŭ?

KĀ reiģkia zmogui bezdionĕ? Kleģesĳ arba skaus-
mingĀ ģĕdĀ. O kaip tik tat zmogus turi bŭti Augštĳbĕs
zmogui: Kleģesĳ arba skausminga ģĕda.³⁾

Jŭs nuzengĕt keliĀ nuo kirmĕlĕs lig zmogaus, o tŭ-
luose dalĳkuose jumĳse ģra dĀr kirmĕliģkumo. Kadaise
buvoti bezdionĕs, ir-ģi dĀr dabar zmogus ģra daugiau
bezdionĕ negu bet-kokia bezdionĕ.

Bet ir jŭsŭ ģsmintingiausiasis ģra tiktai priesĳngumas
tarp augmens ir smĕklos ir sudĕtas ģģ abieģjŭ. Bet ar
jums liepiu tapti smĕklomis arba augmenĕmis?

Stai, as mokinu jus pažinti Augštĳbĕs zmogŭ!

Augštĳbĕs zmogus ģra zemĕs prasmĕ. Tegul sāko
jŭsŭ noras: Augštĳbĕs zmogus turi bŭti zemĕs prasmĕ!

ĳsirdĳju jums, mano broļiai, pasilikite tikimi zemei⁴⁾
ģr netikĕkite tais, kurie jums kalba apie nezemiģkas viltis!
Nuodĳtojai ģie ģra zinodamiesi ar nesizinodami.

¹⁾ Taip vadinu, kĀ Goethe ir pagal jĳ Nietzsche paģimi zodiu
Uebermensch. Kartais vartotas zodis Virģ-zmogus ģra negrazus
ir āklas, ir visai nereiģkia, kas Nietzsche norĕta pasakĳti.

²⁾ Menamas paprastas zmogus, kurs daugiau dĀr apreiģkia
ģĳvulio negu zmogaus.

³⁾ Tģe Nietzsche nepasilieka prie Augštĳbĕs zmogaus sĀvokos
kuriĀ jis toliau visai aiģkiai nustĀto. Augštĳbĕs zmogui negĀli bŭti
kleģesiu arba paģiepa, kas zemiau jo stovi.

⁴⁾ Tuo Nietzsche rodo ĳ evoluce. Vis nori pasakĳti, kad
reikiĀ pasistengti pakilti, paģengti, nelaukiant laiko po mirties.

Gīvībēs jie īra niekintojai, mirštantiejie ir pātis uz-
nuodīti, kurie ir zemei atsibodo: tegul prasmenga!

Kadaise didiausias prasikaltimas buvo nusižengimas
prieš Dievą,⁵⁾ bet Dievui mirus, su juo mirė ir šitie prasi-
kaltėliai.⁶⁾ Dabar už vis baisiau īra zemei prasikalsti,
ir neištiriamojo vidurius augstiau statīti negu žemės
pūsme!

Kadaise siela žiūrėjo į kūną su panieka: ir tuomet
šita panieka buvo augstiausias dalikas: — ji norėjo jo
liesu, biauriu, išbadėjusiu. Taip ji tikėjo jām ir zemei
iškliūti.

Ak, ta siela buvo pati dār liesa, biauři ir išbadėjusi:
ir baisumas buvo šiai sielai geidiamas gašlumas!⁷⁾ Bet
ir jūs dār, mano broliai, pasakikit mām: kā jūsū kūnas
jums praneša apie jūsū sielā? Ar nėra jūsū siela var-
gingumas ir purvas ir niekingas smagumas?

Ištikrūjū purvo srovė īra žmogus. Reikia būti jūra,
kad galėtai priimti tokiā purvo srove pats neapsipur-
vindams.

Stai, aš jus mokinu pažint Augštībės žmogū: jis īra
ta jūra, jame gāli paskesti didioji jūsū panieka.

Kas īra didiausia, kā jūs galite patirti? Tai valanda
didiausios paniekos.⁷⁾ Valanda, kada ir jūsū laimė jums
īra krati⁷⁾ taipo-jau jūsū išmintis ir jūsū dorībė.

Valanda, kada jūs sākote: „Kas mām mano laimė!
Ji īra vargingumas ir purvas ir niekingas smagumas. Bet
mano laimė turētū pateisinti ir pātiā esamībe!“

⁵⁾ Taip tardamas Nietzsche kalba apie sugalvotajį Dievą.

⁶⁾ Kadangi nieko nebereikia prasikaltimas prieš sugalvotus
sugalvoto Dievo apsireiškimus.

⁷⁾ Nietzsche dideliai mėgsta vartoti labai aštrius žodius. Ir taip
dažnai visa perviršija.

Ta valanda, kada jūs sākote: „Kas mân mano iŝ-
mintis! Ar ji trokŝta zinojimo kaip liûtas savo maisto?
Ji îra vargingumas ir purvas ir niekingas smagumas!“

Valanda, kada jūs sākote: „Kas mân mano doribê!
Dâr nepadârê manes padûkusiû. Ikîrêjo mân mano ge-
rumâs ir blogumas! Visa-tai îra vargingumas ir purvas
ir niekingas smagumas!“

Valanda, kada jūs sākote: „Kas mân mano teisingu-
mas! Nematau, kad bûtiau zêrêjimas ir anglis. Bet tei-
singasis îra zêrêjimas ir anglis!“

Valanda, kada jūs sâkot: „Kas mân mano pagaila!
Ar pagaila ne krîzius, prie kurio kâliamas Tasai, kurs mîli
zmones? Bet mano pagaila nêra ŝalimas prie krîziaus.“

Ar jūs jau taip kalbêjote? Ar jau taip rêkête? Ak,
kad bûtiau jus iŝgirdes taip rêkiant!

Ne jūsû nuodêmê — jūsû pasitenkinimas ŝaukia dan-
gun, jūsû ŝikŝtumas net jūsû nuodêmêje ŝaukia dangun!

Kur tik tas zaibas, kurs jus lieztû savo liezuviu?
Kur tas pabludimas, kurs turêtû jums bûti iŝkiepinamas?

Stai, aŝ mokinu jus pazinti Augŝtîbês zmogû: jis tas
zaibas, jis tas pabludimas! —

Zarathustrai taip kalbêjus, kas-nors suriko iŝ minios:
„Uztenkamai girdêjom apie virvês Sokêjâ: dabar jî ir pa-
rodîkit mums!“ Ir visa minia juokêsi Zarathustra. Bet
Sokêjas, manîdamas, kad tas zodis taikinamas î jî, rengêsi
savo dârbei.

Versta iŝ Vokietîû kalbos.

□□□□□□□□□□ Pastebêjimui. □□□□□□□□□□

Darbîmetis eis neregulârai. Todêl ir negâlîma jo papraŝiti metams. Iŝ
tretîsîs numerîs bus gaunamas uz 5 M. knîgînuose ir iŝ leidîmo.

Leidîa jî **Rûta** (M. Raiŝukite) Tîlzê (Tilsit), Angerpromenade 5.

Spaudîa **Darbîmetis** Otto v. Mauderode, Tilsit.

Râŝo jî Vidûnas, Tilsit, Kasernenstr. 14.

Lakŝtelî ar laiŝkâ î mus leidiantius prâŝome, uzlipintî minau ant jû uz-
tenkamai markutiû!